

Institutionernes virksomhed i 1964

Nationalmuseets 1. afdeling

Undersøgelser. Stenalder. Stendyngegrave fra yngre stenalder i Vroue og Sevel sogne, ved prof. C. J. Becker. – Udrømningslag ved jættestuen Rævehøj, Slotsbjergby sogn, ved mag. art. Ebbe Lomborg. *Bronzealder.* Yngre bronzealder boplads ved Jyderup skov i Ods hrd., ved museumsinspektør Henrik Thrane. *Jernalder.* Fortsatte undersøgelser af romersk jernalder boplads ved Vestervig kirke i Thy, ved museumsinspektør C. L. Vebæk. Fortsatte undersøgelser i landsby fra keltisk jernalder ved Grøntoft, Torsted sogn, ved prof. C. J. Becker. Boplads fra romersk jernalder ved Nissehøj i Næstved sogn, ved stud. mag. J. Street-Jensen og lærer Axel Johansson. Jordfæstegravplads fra romersk jernalder ved Lille Vasby, Sengeløse sogn, ved museumsinspektør G. D. Liversage. Vikingetidsgrave i Dråby sogn, ved museumsinspektør Thorkild Ramskou. Fortsatte undersøgelser på boplads fra germansk jernalder ved Drengsted, Døstrup sogn, ved amanuensis Olfert Voss. Undersøgelser ved og på Jelling kirkegård, ved amanuensis Olfert Voss.

Nyerhvervelser. Danefæ. Jernalder. 1 gravfund fra ældre romersk jernalder med bl. a. en guldfingerring og en glasperle med guldbelægning, fra Fredbjerg, Farsø sogn. – 1 tredobbelt spiralfingerring af guld, fra romersk jernalder, formodentlig fra egnen omkring Herning. – 1 glat guldfingerring fra Barmer i Sebber sogn. – 4 sammensnoede spirallinge af sølv fra vikingetid, fra Duesminde, Vejleby sogn. – 1 C-brakteat af guld fra Snesere sogn. – 1 rektangulært, forgyldt bronzespænde med runeindskrift fra yngre jernalder, fra Scheelsminde, Ålborg. – 1 rundt bronzespænde, forgyldt, fra vikingetid, fra Svendstrup sogn ved Ålborg. *Bronzealder.* 1 randøkse fra ældre bronzealder fra Vrold, Skanderup sogn. – 1 sværd fra ældre bronzealder, fra Bindsiggård, Sebber sogn. – 1 edsring af guld fra Løvel, Løvel sogn. – 1 pålstav af bronze fra Donneruplund, Give sogn. *Andet:* 1 vikingetids stridsøkse fra Fejø.

Nationalmuseets 2. afdeling

I kalenderåret 1964 har Nationalmuseets 2. afdeling foruden rutinemæssige ekspeditioner varetaget nedenstående større arbejder:

Sikringsarbejder på historiske ruiner, deriblandt Antvorskov og Trøjborg. Vikingeskibene fra Skuldelev er fortsat under konservering i Brede. Udgravninger er fortsat på Brattahlid i Grønland, i Trans, Hviding og Jørlunde kirker. Voldstedsundersøgelserne er fortsat i samarbejde med dr. Vilh. la Cour. Herregårdsundersøgelserne har været drevet bl. a. på Krastrup, Moesgaard og Willestrup. Kalkmalerier er blevet istandsat bl. a. i Marie Magdalene, Jørlunde og Århus Vor Frue kirker. Historisk kirkeinventar er blevet konserveret bl. a. i Hørning kirke og Århus domkirke.

Dansk Folkemuseum, Nationalmuseets 3. afdeling

De løbende undersøgelser er fortsat (Etnologiske undersøgelser, herregårdsundersøgelser, købstadsundersøgelser, industri-, håndværker- og arbejderundersøgelser). Af særlige opgaver, der indenfor disse undersøgelser er taget op, skal nævnes følgende:

Nationalmuseets etnologiske undersøgelser har udsendt to nye spørgelister: »Fiskeri I. Lyster, pig og harke« og »Reb og bånd«. Derudover er punktundersøgelsen i Vestjylland (området mellem Blåvand og Fiil sø) fortsat. Yderligere er der indledet en undersøgelse af de indvandrede polske landarbejderes tilpasning i det danske samfund.

Købstadsundersøgelserne har taget den opgave op, intensivt at studere et mindre københavnsk beboelseskvarter. Denne undersøgelse, der foretages sammen med Institutet for europæisk folkelivsforskning, omfatter såvel opmålinger og fotografering som arkivundersøgelser og optegnelser om livet i det pågældende kvarter og beskrivelser af boligindretning.

Herregårdsundersøgelserne har i 1964 fortsat inventarundersøgelserne på Egeskov, ligesom der er foretaget inventarundersøgelser i Christian VII's Palæ på Amalienborg.

Af andre undersøgelser skal nævnes, at Michael og Anna Anchers hus i Skagen er blevet indgående undersøgt med henblik på dets indretning til museum.

På den grund i Fredericiagade i København, hvorpå St. Kongensgade fajancefabriken i sin tid lå, er der foretaget omfattende udgravninger, der har tilvejebragt et stort materiale til belysning af fabrikkens produktion, deriblandt en del typer, der hidtil ikke har været kendt.

Omkring nytår 1964 indledtes ved en pressekampagne en systematisk indsamling af bryllupsdragter, der har givet gode resultater. Af større nyerhvervelser skal nævnes en fuldt monteret københavnsk lejlighed fra 1890'erne, der er modtaget som testamentarisk gave fra frøknerne Gerda og Ellen Christensen. Håndværks-samlingen er blevet forøget med et stukkatørværksted fra Horsens samt karetmager-værksteder fra Nørrebro i København og St. Magleby, for blot at nævne de hele værksteder.

Den ggl. Mønt- og Medaillesamling

I året 1964 er behandlet 37 *fund* med i alt 347 mønter etc. Heraf har undersøgelser i danske kirker, foretaget af Nationalmuseets 2. afdeling, indbragt 160 stykker fra følgende kirker: *Maarup* kirke, Hjørring amt (18 mønter, alle danske fra Christopher II til Frederik VI), *Vraa* kirke, Hjørring amt (16 mønter, alle danske fra Christian IV til Christian VII), *Jørlunde* kirke, Frederiksborg amt (44 mønter, heraf 33 danske fra kong Niels til Frederik VII), *Hyllested* kirke, Randers amt (39 mønter, heraf 29 danske fra Valdemarstiden (ubestemt) til Frederik VI. Blandt de udenlandske mønter kan nævnes en tilsyneladende upubliceret variant af de hamburgske hulpenninge fra begyndelsen af 15. århundrede), *Hatting* kirke, Vejle amt (4 mønter, alle danske, fra kong Hans til Christian VII), *Ørslev* kirke, Holbæk amt (10 mønter, hvoraf 7 danske fra Christopher II til Frederik VI), *Gurreby* kirke, Maribo amt (24 mønter, heraf 18 danske fra Erik Menved til

Frederik VII), *Hjarnø* kirke, Vejle amt (5 mønter, alle danske, fra Erik Klipping til Frederik VI).

Endvidere er bestemt 11 mønter fra Thorshavns Museums undersøgelse af Kirkebø-ruinen på Færøerne. Den ældste mønt var en engelsk short cross-penny fra perioden 1223–25. De øvrige 10 mønter var alle danske, fra Rigsrådet 1448 til Frederik IX 1955.

Fra *Lønne Møllegaard*, Vester Horne herred, Ribe amt, er indkommet et skattefund på 135 mønter, heraf 132 danske specie- og rigsbankdalere fra årene 1791 til 1863 samt to norske speciedalere 1844 og en preussisk taler fra 1792. Se *NNUM* 1964, s. 200 ff.

Af de enkeltfundne mønter kan fremhæves et brudstykke af en arabisk dirhem fra ca. 900 fundet af dyrlæge B. Fugl ved Dybsø Fjord, Præstø amt, på et sted, hvor der muligvis har været en vikingetidsboplads. Endvidere en velbevaret taler fra 1616, slået af ærkehertug Maximilian af Tyrol og fundet i en have ved Riberhus slotsbanke, Ribe.

Udstillingen har i årets løb haft 17.211 besøgende.

En mere udførlig årsberetning vil fremkomme i Nordisk Numismatisk Årsskrift 1965.

Frilandsmuseet, Nationalmuseets 7. afdeling

Inden for kalenderåret 1964 er to bygninger blevet åbnet for publikum. Den fynske vandmølle, som oprindeligt under navnet Nymølle var beliggende i Ellested sogn tæt ved herregården Lykkesholm, blev indviet ved en højtidelighed den 11. juni. Resten af sæsonen har museets gæster, lige til vinteren satte ind, hver dag kunnet se møllværket i arbejde, drevet af de to overfaldshjul, som får vand fra en kunstig mølledam, hvori vandet pumpes ind fra den nærliggende Mølleå. Stuehusets interiører hører til i de sidste årtier af 1800-årene og giver et detaljerigt billede af møllerfamiliens hjem.

Den anden bygning, som er blevet færdig i årets løb, er en østjysk herregårdslade kommende fra Fjellerup i det nordlige Djursland. Denne store bindingsværksbygning, som formentlig går tilbage til omkring 1600, er den først færdiggjorte del af det samlede herregårdsanlæg, der engang vil genopstå på Frilandsmuseet.

Samtidig er arbejdet med genopførelsen af de færøske bygninger samt gården fra Vem i Vestjylland blevet fortsat.

Genopførelsen af husmandshuset fra Ødis Bramdrup ved Kolding er blevet påbegyndt. Dette hus bliver placeret i museets østjyske bebyggelse, som i forvejen består af gården fra True og pottemagerværkstedet fra Sorring.

I sommerens løb er der i Lønne Stak, Ribe amt, blevet nedtaget en firlænget, i hovedsagen grundmuret gård, opført 1803. Genopførelsen af denne gård er blevet påbegyndt umiddelbart efter hjemførelsen af byggematerialerne. Gården bliver placeret i den nordlige del af museets terræn, hvor der anbringes bygninger fra egne med store afstande mellem gårdene.

I tilknytning til arbejdet med genopførelsen af de nævnte bygninger er der i begrænset omfang foretaget undersøgelser i de pågældende egne. Herved og på anden måde er der i årets løb, delvis som gaver fra museets mange venner, indgået talrige museumsgenstande, der skal anvendes til udstyr af disse bygninger og andre gamle huse, som agtes genopført.

Efter at der er blevet ansat en museumsinspektør med museumsundervisning som en af sine hovedopgaver, er Frilandsmuseet begyndt systematisk at yde vejledning til lærere, skoler og andre undervisningsinstitutioner, der ønsker at udnytte Frilandsmuseet i undervisningen.

Frilandsmuseet har i kalenderåret 1964 haft 138.595 besøgende.

Nationalmuseets 8. afdeling, Naturvidenskabelig afdeling

Afdelingens udgravningsarbejde har været koncentreret om den vestsjællandske Åmose, hvor udgravningerne på Ertebølle-bopladsen »Mul. I« samt på det fredede areal ved Øgaarde er fortsat. På sidstnævnte fandtes en offerplade fra yngre stenalder.

På Samsø er en række enkeltfund undersøgt, og udgravningen af Ertebølle-køkkenmøddingen »HH I« på Hjortholm i Stavnsfjord er fortsat.

På Qatar i den persiske gulf er foretaget indsamlinger på stenalderbopladser.

På laboratoriet er dels foretaget en lang række kulstof-14 dateringer med tilhørende vedanatommiske bestemmelser, dels pollenanalytiske dateringer og undersøgelser. Sidstnævnte har været koncentreret om Egelsee i Schweiz og Grønland. Desuden er en række mosefundne knogler, hovedsagelig af urokse og tamokse, blevet pollenanalytisk daterede.

Landbrugsmuseet

Året har været præget af museets 75-års jubilæum, der markeredes ved en særudstilling, opbygget efter gamle fotos fra det første år, og med genstande indgået 1888/89. Til de besøgendes orientering blev fremstillet et mindre katalog, med dansk og engelsk tekst, dels med museets historie, dels med oplysninger om de enkelte dele. Forsiden er en gengivelse af tegning fra »Illustreret Tidende« 1888 med flere af de på udstillingen fremviste redskaber. Udstillingen har vakt ret stor interesse og fortsætter formentlig i året fremover.

Besøget er i sammenligning med tidligere år steget med knap 20 pct.

68 genstande af forskellig art er dels skænkede, dels købte. Ud over et par længe eftersøgte tidselbolkarter, intet ud over det almindelige. Landbrugsmuseet lider under udpræget pladmangel, og har af samme grund måttet undlade at samle redskaber, der med den ændrede bedriftsform i landbruget er udgået af den daglige drift.

Kunstindustrimuseet

Om Kunstindustrimuseets virksomhed i 1964 kan følgende meddeles:

Årets vigtigste *erhvervelser* var et gobelinvævet bordtæppe med en fremstilling af Kristus i Emaus, udført i Holland i 17. årh.'s første halvdel, gave fra selskabet Kunstindustrimuseets Venner. På en auktion i London erhvervedes som gave fra Helge Jacobsens Legat en dåse af sølvfiligran, udført i København 1696 af Villads Frandsen. Et andet stykke dansk baroksølv, en lågskål med højt opdrevene blomster

og blade, udført i København ca. 1680 af Jørgen Guldsmed, erhvervedes som gave fra Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond. I forbindelse med udstillingen »Tradition i japanske Nutidsvarer«, som professor Gunnar Biilman Petersen arrangerede i Kunstindustrimuseet i 1963 fik museet ved gave fra Tuborg-fondet mulighed for at overtage en række karakteristiske arbejder i bambus, lak, træ, porcelæn, støbejern og aluminium. For museets legater til indkøb af moderne kunsthåndværk erhvervedes arbejder af danske kunsthåndværkere på årets udstillinger.

Af årets *udstillinger* kan fremhæves: Anker Kyster 1864 15/3 1964; Danske Kunsthåndværkere VII (Mogens & Ea Koch og Christian Poulsen); Danmark og USSR i 500 År; Engelsk Møbelkunst i det 18. årh. i samarbejde med Victoria & Albert museet; Snedkerlaugets Møbeludstilling; 35 År – en fotografisk Skildring (Eisenstaedt-fotografier); Toulouse-Lautrec – plakater og bogomslag samt 5 Års Nyerhvervelser i forbindelse med udgivelsen af museets tredje 5-årsberetning VIRKSOMHED.

Af *publikationer* udkom i december ovennævnte VIRKSOMHED under redaktion af Merete Bodelsen, dækkende perioden 1959–1964. 238 sider tekst, 111 sort-hvide illustrationer og 4 farvetavler.

Følgende *foredrag* har været holdt i selskabet Kunstindustrimuseets Venner: Billedhuggeren Eigil Knuth om Sydøstasiens Templer; Mr. Francis Watson fra Wallace Collection om The Choiseul Gold-Box; Mr. Harold P. Stern, Freer Gallery of Art i Washington om Hokusai og endelig har Mr. H. D. Molesworth givet en introduktion til udstillingen af engelsk møbelkunst i det 18. århundrede. Desuden har Kunstindustrimuseets Venner fået forevist Christian VII's palæ på Amalienborg. Af offentlige foredrag har der været holdt tre om Gamle Kirkeskatte: Erik Lassen om »Skatte i Italiens Kirker«, Vibeke Woldbye »En kongelig spansk Gravskat fra det 13. Århundrede« og dr. Sigrid Müller Christensen »Domkirkeskatten i Bamberg«.

Museets møbelkonservering, der varetages af vagtmester K. Werner Andersen, er fortsat i det forløbne år.

De danske Kongers kronologiske Samling på Rosenborg

De danske Kongers kronologiske Samling på Rosenborg holdt i påsken 1964 en særudstilling i anledning af elefantordenens 500 års jubilæum. Desuden deltog samlingen med udlån af enkeltgenstande i en udstilling i Beauvais i anledning af tapetværeriets 300 års jubilæum – og i en udstilling i Kristianstad i 350 året for Christian IV's grundlæggelse af byen.

Tekstilkonserveringsværkstedet har foruden med egne tekstiler bl. a. arbejdet med istandsættelse af silketapeter fra Fredensborg og gobeliner fra Clausholm. Møbler er istandsat i Nationalmuseets konserveringsanstalt i Brede, og malerier på Frederiksbørgmuseets konserveringsatelier.

Rosenborg har i 1964 været besøgt af 116.624 personer, et rekordbesøg, der giver anledning til bekymrede overvejelser om mulighederne for slottets og inventarets uskadte bevaring.

Tøjhusmuseet

Almindeligt museumsarbejde. Tøjhusmuseet har fortsat sit arbejde efter samme retningslinjer som i tidligere år. Dette gælder også den rådgivende virksomhed overfor provinsmuseerne. I Tøjhusmuseets særudstillingslokale har været arrangeret museets 27. særudstilling »1864«, der var særdeles vel besøgt.

Nyerhvervelser. Blandt de mange nyerhvervelser kan fremhæves følgende: *Skydevåben og tilbehør:* Dansk luftbøsse sign. C. W. Kyhl, København; ca. 1815. Genstande fra en krigergrav fra 1864. Forskellige maskinpistoler fra Besættelsestiden. Engelsk luftbøsse i stokkeform, ca. 1870. *Blanke våben:* Fransk Epée d'officier d'état-major M.1816 med skede. Sardinsk officerskærde, dat. 1856. Dansk kårdestok, ca. 1800. Engelsk søofficerskærde, 1780-90. Dansk officersdragtkærde, ca. 1690. Kort sabel med jernskæring, ca. 1675. Engelsk dragonofficerspallask M.1742. Svensk bjergmandsøksehoved, 1763. *Artilleri:* En middelalderlig bagladekanon af smedejern, skæftet i træstok fra ca. 1400; bjærget ved Anholt i 1963. *Uniformer:* 2 argentinske uniformer med fuldt tilbehør. 29 uden- og indenlandske kampdragter. Departementschef-uniform.

Videnskabeligt arbejde: Museumsinspektør, dr. phil. Arne Hoff har fortsat arbejdet på en almindelig fremstilling af håndskydevåbnenes historie. Har desuden arbejdet med hærens ældre revolvere. Museumsinspektør, cand. mag. Finn Askgaard har arbejdet med det gottorpske rustkammers historie, med henblik på en udstilling i Kiel i anledning af Kieleruniversitetets 300-års jubilæum. Desuden har museumsinspektøren foretaget en 7-ugers studierejse i U.S.A. Museumsinspektør, cand. mag. Egon Eriksen har udarbejdet en fremstilling af konserveringsforsøg overfor jern, foretaget på Tøjhusmuseet, og herigennem anvist en brugbar metode for konservering af havopfiskede jerngenstande. Konservator Preben Kannik har fortsat sine fanestudier.

Konservering: Museets konservering af egne genstande er fortsat som hidtil, og hjælpen til provinsmuseerne er fortsat så vidt lejlighed gives.

Konsulentvirksomhed: Museet har i årets løb besvaret talrige skriftlige og mundtlige forespørgsler om genstande, indenfor museets samleområde. Undersøgelsernes resultater opbevares dels i de skriftlige besvarelser, dels på de kartotekskort, alle modtagne genstande tildeles.

Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg

Blandt årets nyerhvervelser skal nævnes forskellige skibsfremstillinger: Briggen »Fisherames« tages 11/7 1810 af dansk kaper »Maria«, briggen »Thyra« af Nyborg, skonnertbriggen »Dana« af Næstved o. 1890, fregatten »Fortuna« af Sønderborg o. 1840, 3 m bramsejlskonnert »Carolina Smith« af Aalborg, 1879. Desuden blokkedrejerværktøj fra blokkedrejermester Jens Jørgen Jensen, Mosestræde, Thurø, en samling bådebyggerredskaber fra givere på Fejø, en samling skibmandsarbejde, værktøjspose med indhold af prene, merlespir, klædekølle, sejl-magerhandske, sejl-krog m.m. Sager fra skibsbygmester N. F. Hansens tegnestue, Odense, et middelalderligt fund fra Skånemarkedet, omfattende rester af en sildetønne samt forskellig keramik, alt fra Falsterbo. Til den grønlandske afdeling er ved gave indgået

en meget værdifuld samling grønlandske frimærker, til den vestindiske afdeling Gerard van Keulens kort over 't Eyland St. Thomas, 1719.

Årets vigtigste erhvervelse, er et miniaturechatol af elfenben med indridsede tegninger i sort forestillende prospekter og blomsterornamenter, det såkaldte »Lykkeske Chatol« udført i sidste halvdel af 1700-tallet på Trankebar på bestilling af faktor Lykke som morgengave til dennes hustru. Chatollet er en gave fra Konsul George Jorcks og Hustru Emma Jorcks Fond og fra selskabet »Handels- og Søfartsmuseets Venner«.

Museet har udlånt materiale til forskellige skoleudstillinger og til andre udstillinger, af hvilke skal nævnes »Dansk Guldålder«, Stockholm, udstillingen »Trafik i 100 år« afholdt i Helsingør i anledning af nordbanens 100-års jubilæum samt verdensudstillingen i New York, hvor museet har bistået med genstande til udsmykning af »Denmark Pavilion«.

Museet har i sommeren 1964 i samarbejde med Statens sjöhistoriska Museum i Stockholm indledet en etnologisk undersøgelse af bådebyggeriets og træskibsbyggeriets traditioner og arbejdsformer, som man håber senere at kunne fortsætte. Et spørgeskema vedrørende sømandslivet i sejskibstiden er udsendt til et større antal personer af søens folk og er i stor udstrækning blevet besvaret. Museets konservator har i årets løb opmålt en limfjordskåg ved det gamle udskibningssted i Attrup, Torslev Sogn, Øster Han Herred, bygget ca. 1900, samt en bergensjolle i Gilleleje Museums besiddelse. Instruktionskursus er afholdt på museet for folkeskolelærere fra Frederiksborg amt. Museet har fortsat sit arbejde med udskrivning af søhistorisk oplysningsstof fra arkivalier udlånt fra Rigsarkivet og Stadsarkivet i København. Udover de faste medarbejdere har i dette arbejde været beskæftiget et vekslende antal personer på revalideringsloven eller militærnægtene fra lejren i Gribskov, der ligeledes har udført biblioteksarbejde, almindeligt kontorarbejde, fotografering samt indsamling af traditionsstof.

I årets løb er desuden udsendt Handels- og Søfartsmuseets årbog 1964 samt en engelsk udgave af museets vejleder. Der er katalogiseret 436 museums-genstande og 775 fotografier. Biblioteket er vokset med 580 numre, museumsbesøget androg 98.400 personer, det hidtil største besøgstal.

Dansk Pressemuseum og Arkiv

Udstillingen fik i 1964 tilført bl. a. nogle klichéer med avishoveder og er i øvrigt ajourført i detaljer. Der holdes åbent alle hverdage fra kl. 13–16, idet der dog uden for de normale åbningstider var arrangeret en række gruppebesøg med grundig gennemgang og forklaringer. Besøgstallet var i alt 2061 mod 1154 i 1963.

Arkiv og bibliotek modtog i alt 56 numre, deriblandt forskellige tegninger og karikaturer af kendte personligheder, af Ejgil Petersen, Axel Nygaard, Carl Jensen og Johs. Holbæk (gave fra forfatteren Anders W. Holms bo), manuskripter, avisudklip og billeder, der har tilhørt journalist Albert E. Rønne (Landsarkivet for Sjælland), 6 grammofonplader med optagelser fra serien »By og Blad« 1944, (Danmarks Radio). Endvidere modtog arkivet og biblioteket forskellige bøger, ældre aviser, fotos m.m. Indsamling af trykt materiale om presseforhold er videreført.

Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg

Året 1964 har som de to foregående hovedsagelig stået i indsamlingens tegn. Seks indsamlere har berejst kysterne, især i Sønderjylland, på Fyn og Bornholm. Sammen med tilsendte gaver er høsten på 623 numre, hvoraf enkelte, som skønnedes ikke at henhøre under vort arbejdsområde, er tilsendt de respektive lokale museer. Af væsentlige nyindkomne ting kan nævnes: et bindebord (til at binde garn ved), en »abekat« (skibsbygningsværktøj) og en bornholmsk åletang. Museets modelsamling er blevet forøget med to bornholmske fiskerbådstyper.

Museets årsskrift for 1964 indeholdt artikler om fiskerboderne ved Nymindegab, Lambert Sørensen (fiskeripioner fra forr. årh.), Rudbøl-både og deres anvendelse, samt Ho-Oksby-præstens madfisk (præstetiende i form af fisk).

Københavns Bymuseum

I året 1964 har Københavns Bymuseum haft en række meget besøgte udstillinger. Juleudstillingen: »Dukkespil« med Mester Jakelforestillinger forlængedes på grund af publikums store interesse for den til ind i februar. I marts afholdtes en meget vellykket og interessant udstilling: »500 års københavnske jordfund«, som var arrangeret af museets arkæologiske medarbejder greve Jørgen Ahlefeldt-Laurvig, og i oktober-november i anledning af Vesterbros 350 års jubilæum en retrospektiv udstilling om denne bydels historie og udvikling. Juleudstillingen i december var formet som en illustration til Krohns bekendte børnevers: »Peters Jul«. Desuden har der i en del af året – søndag eftermiddag og tidsdag aften – skiftevis været vist de to film: »København, en by i forvandling« og »København, en storby i støbeskeen«.

Til museets Søren Kierkegaard Samling er i år blevet erhvervet en sofa, der iflg. traditionen skal have tilhørt Søren Kierkegaard, samt hans berømte skrivepult. Endvidere er en permanent jordfundsafdeling blevet indrettet.

Museet har i år været besøgt af 92.500 gæster.

Helsingør Bymuseum

Af ny erhvervelser fremhæves 6 mahogny empirestole, et nyklassisk spejl med konsol, et empire piedestalskab, to sølvstager samt malede portrætter af kammerråd Andreas Claessen og hustru Charlotte Sophie født van Deurs, Antoinette Claessen og sidstnævntes søn kaptajn Niels A. L. Claessen samt dennes hustru Johanne Marie født Rosted, alt stammende fra kaptajn Claessen og hustrus hjem. Endvidere 6 Chippendale stole, et ovalt mahognybord og et sybord fra konsul Kaas' hjem i Sofiegade i Helsingør. En jernkiste, der efter traditionen har tilhørt skomagerlauget i Helsingør. Den helsingørske færgemandsslægt Lunds slægtetog. Maleri af J. F. Møller: Prospekt af Kronborg og Helsingør set fra Marienlysts slots terrasse, 1856. Fund af flintflækker, skiveskrabere og tværpile, fundet under grundudgravning i Stjernegade 23–25.

Museet har deltaget i en udstilling afholdt i venskabsbyen Umeå 7.–16. aug. 1964. Besøgstallet var 11.053.

Frederiksværk og Omegns Museum

Museet har til Det kongelige Bibliotek udlånt forskellige breve og andre papirer vedrørende krigen 1864, og i påskedagene arrangeredes på museet en 1864-udstilling, udlånt fra samme institution. Museet havde suppleret udstillingen med sidevåben og kanonammunition, brugt på den tid, ligesom der var udstillet fotokopier af soldaterbreve.

På museets foranledning er forskellige af byens ældre bygninger, der er dømt til nedrivning, blevet fotograferet. Til museets dragtsamling er anskaffet 5 nye dragtstativer.

Hørsholm Egnens Museum

Museet indledte sæsonen 1964 med en særudstilling vedrørende krigen 1864. Den omfattede fotografier, udlånt fra Det kgl. Bibliotek, genstande indsamlet på egnen og en mængde interessante soldaterbreve. Da der i disse år finder en voldsom byggevirksomhed sted, og den ene gård efter den anden sælges til udstykning, har museet i de senere år påbegyndt et arbejde med at fotografere de bestående gårde samt naturskønne partier, der står i fare for at blive ødelagt ved byggeriet. I Hørsholm, hvor den ene gamle bygning efter den anden rives ned for at give plads for nybygninger, har museet ladet husene fotografere før nedrivningen. En gammel historisk ejendom, det såkaldte »Fuglsanghus«, har man taget initiativet til at få flyttet hen til Stolbergspladsen ved siden af museet, hvor bygningen vil passe ind i miljøet. Indsamlingen af genstande har i årets løb været koncentreret om gamle fiskeredskaber fra Rungsted. Man har fået en gammel ålegård med alle tilhørende garn samt kuber, desuden rødspættegarn m.v. Desuden har man fået optaget en film, der viser såvel ålefiskeri som rødspætte-fiskeri i gamle dage under medvirken af Rungstedfiskere, en film af kulturhistorisk værdi.

Museet har udgivet sin årbog for 1964: Ebberødgård, skrevet af H. C. Rosted.

Gilleleje Museum

Til museets samlinger af genstande fra fiskerhjemmene samt havdyr fra det sydøstlige Kattegat er anskaffet 6 nye skabsmontrer. Dr. phil. Johs. Benisch, Essen, har forøget museets alge-samling, og også for de øvrige samlinger (oldsager fra Nord-sjællandskystens bopladser, fiskeredskaber, arkiv og billedsamling) kan noteres en betydelig fremgang.

Besøgstal: 1100. Museet har fast åbningstid i 3 sommermåneder.

Roskilde Museum

Samlingerne har i året 1964 haft flere gode forøgelser, især af malerier og tegninger fra det gamle Roskilde, legetøj og keramik, ligesom der er indkøbt en samling af gamle jule- og gratulationskort. Blandt nyerhvervelserne kan nævnes det hidtil ældste kendte stykke Roskildesølv, et bæger af Jacob Sørensen Berg fra 1701, og endvidere er Roskildemesteren Jul. Chr. Buffa blevet repræsenteret; af indkøbene

fra Roskilde Bys Kunstfond er tilført museet 8 topografisk værdifulde malerier og akvareller, således fire af Jacob Kornerup og et af Heinrich Hansen, og med tilskud fra statens ekstraordinære bevilling er indkøbt et standur. Ved udgravningen til Roskilde Sparekasse og ved enkelte andre udgravninger har der været lejlighed til at forøge museets samlinger af grundfund og gøre interessante iagttagelser. Tilslutningen til museumsundervisningen har været særdeles god (skoleåret 1963–64 127 klasser med 2515 elever); besøgstallet har været ca. 4800. Der har været afholdt årlig juleudstilling, og på Roskilde bibliotek har museet arrangeret en udstilling af glas og af erindringer om Gustav Wied, ligesom museet har bidraget til Nationalmuseets kaffeudstilling. Ordningen af museets billedsamling er fortsat i forbindelse med overføring til det nystiftede byarkiv af arkivalier og næsten alle museets fotografier af personer og Roskildebegivenheder. Der er stiftet en arkæologisk klub i samarbejde med museet, og der har i forbindelse med Historisk samfund og kunstforeningen været afholdt flere foredragsaftener. Takket være kommunens bevilling til istandsættelse af museets lokaler er arbejdet hermed fortsat med lejlighed til fornyelser og ændringer i enkelte opstillinger.

Køge Museum

Køge Museum har i løbet af 1964 afholdt to udstillinger i museets lokaler, begge i nært samarbejde med Køges byhistoriske arkiv. Den første udstilling, der blev åbnet i påsken, omfattede en serie forstørrelser af fotografier fra krigen 1864, udlånt af det kgl. bibliotek. Denne billedsamling blev suppleret af byarkivets righoldige samling af originalfotografier af veteraner fra Køge og omegn. Endvidere var på en dekorativ måde udfærdiget lister over ca. 100 veteraner, og en særlig væg var forbeholdt navnene på de faldne.

I efterårsferien etableredes en udstilling af byarkivets omfattende samling af gamle fotografier, der illustrerede de talrige beværtninger og gæstgiverier, der gennem tiderne har været i Køge, også her suppleret med museets materiale. På et bykort (ca. 2 × 2 m) var indtegnet navnene på alle de gennem ca. 300 år opsporede beværtninger. Billedmaterialet var så righoldigt, at det var muligt i mange tilfælde at vise, hvorledes gæstgiverierne så ud helt tilbage til firserne og halvfemserne, suppleret med fotografier af de skiftende ejere. Begge udstillinger vakte megen interesse blandt publikum.

Besøgsantallet i 1964 androg ca. 7500.

Museet for Holbæk og Omegn

Undersøgelser og besigtigelser. Museet har på det allernærmeste tilendebragt den i 1963 påbegyndte udgravning af gruber i en grusgrav i Føllenslev. Der er foruden et stort materiale af lerkarskår fundet enkelte bronzefragmenter, hvorved fundet dateres til sen bronzealder eller tidlig jernalder. Konservering af fundmaterialet er påbegyndt. I Veddinge har museet genoptaget sin undersøgelse af kulturlag fra tidlig jernalder. Egentlige hustomter er ikke lokaliseret, men i udgravningsområdet er fundet en stensætning med en velbevaret gravurne fra yngre bronzealder. Ved Bognæs er påbegyndt en undersøgelse af en skaldyngte med stenlægninger og med

indhold af lerkarskår fra tidlig middelalder. Begge disse undersøgelser fortsættes i 1965. Ved alle udgravningerne har mandskab fra Holbæk Arkæologiklub medvirket. Herudover har museet foretaget en række besigtigelser i forbindelse med oldsagsfund og fredninger, og der er aflagt konsulentbesøg ved museerne i Tranebjerg og Stenstrup samt på Orø.

Arbejdet på museet. I den ene af museets fire bygninger påbegyndtes i oktober en gennemgribende istandsættelse, der bl. a. medfører, at bygningen får en ny tagbeklædning og får installeret centralvarme. I loftsetagen indrettes et nyt magasinrum til møbler og andre større genstande, hvilket betyder en værdifuld aflastning af museets andre magasiner. Istandsættelsen udføres på grundlag af en ekstraordinær kommunal bevilling. Ligeledes fra Holbæk kommune har museet fået overladt en stor træbarak, der efter genopstilling vil blive indrettet til konserveringsrum. Museets samling af barnedragter og legetøj er blevet nyopstillet i en særlig montre, og der er foretaget enkelte mindre omordninger i samlingerne i øvrigt. Tilvæksten til samlingerne har udgjort 191 protokolnumre, hvortil kommer en samling på ca. 15.000 negativer fra et nedlagt fotografisk atelier i Holbæk. Kartotekisering af samlingerne i Samsø Museum i Tranebjerg er påbegyndt.

Udstillinger og foredrag. I april 1964 arrangeredes på museet en militærhistorisk udstilling for at markere 50 året for Holbæk garnison. Udstillingen blev til i samarbejde med Sjællandske Artilleriregiment og omfattede bl. a. lån fra Tøjhusmuseet og Frihedsmuseet. Ved årets slutning præsenteredes udvalgte nyhvervelser fra årene 1962-64 ved en særudstilling. Desuden har lokale kunstmalere holdt en salgsudstilling på museet. En foredragsrække over emnet den dansk-tyske krig i 1864 afsluttedes i foråret 1964, og desuden har museumsinspektøren holdt adskillige foredrag om museale og historiske emner på skoler, i foreninger o. lign.

Besøgstallet udgjorde i 1964: 3451.

Kalundborg og Omegns Museum

Den i sidste årsberetning omtalte hovedistandsættelse af Nationalmuseets ejendom »Lindegaarden«, der skulle have været fortsat i 1964, har desværre måttet udsættes. Fjernvarmeanlægget i nordfløjet blev taget i brug i august 1964, og resten af installationen bliver forhåbentlig fuldført i løbet af 1965. Museets store dragtsamling er blevet omordnet, og modellen af Kalundborg by omkr. 1650 er nu genopstillet indendørs.

Udover almindelig tilgang af gaver til samlingerne (bl. a. en del køretøjer) har museet som gave fra Ny Carlsbergfondet modtaget 5 danske stole ca. 1750 til opstilling i museets rokokosal. Med tilskud fra dispositionsbevillingen har museet ladet Nationalmuseets konserveringsanstalt afdække et antal træ-apotekerbøsser, der nu indgår i museets fine opstilling af Kalundborg apoteks inventar.

Undersøgelserne af resterne af det gamle Gråbrødre kloster er fortsat ved Kaalund Klosters hovedbygning, delvis med støtte af Kalundborg kommune, ligesom andre byhistoriske undersøgelser er foretaget.

Der har i påsken 1964 været udstilling i rokokosalen af maleren Hans Sonnes arbejder, ligesom Det kgl. Biblioteks vandrestilling i anledning af 100-året for krigen 1864 har været vist, suppleret med en del arkivalier fra krigsåret.

Samsø Museum

Museet har i 1964 fået indlagt lys og varme, ligesom der er blevet indrettet lokaler til studiebrug og til magasin. Oldsagssamlingen er blevet omordnet under overinspektør Troels-Smiths ledelse, og en ny katalogisering er påbegyndt under ledelse af museumsinspektør Østergaard Christensen. Besøgstal: ca. 5000.

Næstved Museum

I sommeren og efteråret foretoges udgravninger i tomten Farvergade 5, Næstved. Da man 1927 i nabogrunden var stødt på keramikrester, som viste, at der ca. 1580-90 på dette sted var gjort forsøg på at fremstille tinemalje (fajance) af en Næstved-pottemager (af Kai Uldall identificeret som Laurits), kunne det formodes, at mere af det værdifulde materiale ville dukke op. Forventningerne blev fuldtud indfrie. Såvel kvalitativt som kvantitativt overgik de nye fund det, der var fremdraget i 1927. Noget helt nyt var et krukkeskår af primitiv fajance, måske en rest af pottemagerens udenlandske forbillede. Ud over fajanceskårene fandtes en mængde eksempler på glaseret og uglaseret pottemagerarbejde af høj kvalitet, endvidere trykforme, en sten, der var revet farver på, og endelig to bunde af pottemagerovne. Alt i alt et meget betydningsfuldt fund.

Sydsjællands Museum, Vordingborg

Museet har i 1964 haft 7811 besøgende, der fordeler sig med 6155 almindelige besøgende og 45 skoler med 1656 elever.

Arbejdet med nyopstilling har været fortsat og forventes tilendebragt i maj 1965, når museet kan fejre sit 50 års jubilæum. Endvidere er forberedt indretning af studiesamling.

Den betydningsfuldste nyerhvervelse har været en aquamanile, formet som en kentaur, fra første halvdel af 1200-tallet. Den er fundet ved grundudgravning på en af herregården Iselingens marker, og er formentlig dansk arbejde. Indsamlingen af materiale til belysning af Køng væveris frembringelser har været fortsat.

Lolland-Falsters Stiftsmuseum

Den arkæologiske virksomhed har i det forløbne år været begrænset til det mest nødvendige, til gengæld blev alle kræfter sat ind på det interne museumsarbejde. På Frilandsmuseet fortsattes istandsættelsen af bygningerne, og i det forløbne år er Christiansminde-skolen blevet så godt som færdig, Vesterby mølle har fået ny fod og vinger, og en tidligere modtaget reberbane er blevet opstillet. På hovedmuseet har arbejdet især omfattet en nyordning af magasinerne, konservering og sidst, men ikke mindst registrering af såvel genstands- som billedsamlingen.

I efteråret indledtes en historisk-topografisk undersøgelse, hvis mål var en kortlægning af landsbyskolens historie på Lolland-Falster. Undersøgelsen faldt i tre afdelinger: en registrering og fotografering af samtlige bevarede landsbyskolebygninger fra tiden før centralskolerne, en arkivalisk kortlægning af skolestrukturen og en indsamling af ældre skoleinventar og undervisningsmateriel. Bygningsregi-

streringen omfatter foreløbig små 200 huse, og billedregistranten giver i forbindelse med de arkivalske dateringer og oplysninger et righoldigt materiale ikke blot til belysning af skolens historie, men også til afklaring af byggeskikkene på landet. Den arkivalske undersøgelses vigtigste resultat er, at mens udviklingen på Falster næsten står stille i tiden mellem opførelsen af rytterskolerne i 1720'erne og frem til anden halvdel af 1800-tallet, så er Lollands skolestruktur stort set udbygget allerede o. 1790 som en følge af skoleloven 1738. (I vejledning til udstillingen »Landsbyskolen« på Stiftsmuseet 1964 er givet en mere udførlig redegørelse for udstillingens resultater).

Stiftsmuseet har fra gammel tid en skolehistorisk samling, og den blev gennem den foretagne indsamling væsentligt forøget, ikke mindst på inventarets område, hvor det bl. a. lykkedes at skabe en typesamling af skoleborde.

Stiftsmuseet har i det forløbne år modtaget talrige gaver, en nærmere redegørelse vil fremkomme i museets årsskrift 1965.

Udstillinger: 12.–18. maj polsk folkekunst og plakater, arrangeret af den polske ambassade og de polske foreninger. 16. november–31. december »Landsbyskolen«, arrangeret af Stiftsmuseet i samarbejde med Maribo amts Skolecentral og museet »Falsters Minder«. Udstillingen viste landsbyskolens udvikling på Lolland-Falster fra 1700-tallets begyndelse og frem til i dag.

Stiftsmuseet har i det forløbne år udgivet nye kortfattede vejledninger på dansk og tysk til såvel hovedmuseet som frilandsmuseet. Årsskriftet 1964 indeholder en afhandling af Anker Nørregaard om Lertøj og Pottemagere på Lolland-Falster.

Museet »Falsters Minder«

Arbejdet på museet har særlig været koncentreret om to opgaver, nemlig indretning af foredrags- og undervisningslokale og omordning af magasinforholdene. I foredragssalen, der ventes færdig til sommer, er der plads til ca. 60–70 personer, og her er langs den ene væg opstillet montre til udstilling. Magasinindretningen i kælderens er en flerårsplan. Der opsættes brandhæmmende plader og stålreoler, og der indrettes konserveringsrum og værkstedsplads. Det første magasinrum er taget i brug.

Tilgangen af museumsgenstande har været god, og af nyerhvervelser kan nævnes en form til presning af hornskeer. Formen er af træ og udformet som en tang (ca. 60 cm lang) med form til laf og skaft, hvori det opvarmede hornstykke presses i form før endelig slibning og polering. Skeformen stammer fra Taaderup, Thingsted sogn. Museet har til opstilling i en planlagt købstadsstue fået en smuk og velbevaret kakkelovn eller rettere fliseovn af tysk fabrikat fra omkring århundredskiftet. Endelig skal nævnes et skriveskrin af træ i kuffertform, der i oplukket stand danner en skrivepult med plads til bøger og skrivetøj. Skrivepulten har tilhørt Aastrup sparekasse, der er oprettet ca. 1857 og det har været anvendt rundt om i de hjem, hvor sparekassen holdt »kontordage«.

Odense Bys Museer

Fyns Stiftsmuseum, forhistorisk afdeling. Undersøgelsen af den store jernaldergravplads på Møllegårdsmarken ved Broholm er blevet fortsat. Ved årets gravninger

fremkom bl. a. et terra sigillatakar, hvis tilstedeværelse i en grav sammen med genstande fra såvel den ældre som den yngre periode af romersk jernalder kaster lys over problemet vedr. den absolutte datering af skellet mellem disse to perioder. (se »Fynske Minder« 1964). *Historisk afdeling*. Den i sidste årsberetning nævnte undersøgelse vedr. fynsk linnedvævning, spec. damaskvævning, er blevet fortsat, i 1964 koncentreret om Wedellsborg-væveren Lars Clausens frembringelser (se »Fynske Minder 1964). I forbindelse med den engelske uge i september 1964 vistes i Møntestræde-museet udstillingen »History of St. Albans«, udlånt til lejligheden af museerne i Odenses engelske venskabsby, St. Albans. Herudover har man i museets udstillingsvindue arrangeret små udstillinger af genstande fra studiesamlingerne.

Den fynske Landsby. Genrejsningen af den store præstegård fra Tommerup fortsætter. Museets undersøgelser med opmåling og fotografering af ældre fynske land- og købstadsbygninger, der står foran nedrivning eller ombygning, fortsætter.

H. C. Andersens Hus. I museets lokale for skiftende udstillinger arrangeredes en udstilling til belysning af forholdet mellem digteren og den litterære kritik, samt en udstilling af russiske eventyroversættelser.

Oplysnings- og publikationsvirksomhed. I samarbejde med folkeuniversitetet i Odense påbegyndtes en kursusrække over emnet Moderne arkæologi (ved Erling Albrectsen). På H. C. Andersens fødselsdag den 2. april bragtes fra H. C. Andersens Hus en udsendelse, hvor skuespillerinden Ingrid Bergman læste eventyr. Udsendelsen transmitteredes i dansk radio og fjernsyn, i Nordvision og i Eurovision. Årbøgerne »Fynske Minder« og »Anderseniana« er udkommet med hver en årgang.

Besøgstal: Fyns Stiftsmuseum: 11.630, Møntestræde: 4.051, Den fynske Landsby: 53.583, H. C. Andersens Hus: 143.616, H. C. Andersens Barndomshjem: 4.497, Carl Nielsens Barndomshjem: 645, i alt 218.022 personer.

Willemoesgårdens Mindestuer, Assens

Separatudstilling afholdt i anledning af 100 året for krigen 1864 med henblik på kaptajn Aarøes Stregkorps. Nationalmuseets II afd. har foretaget udgravninger på hjørnet af Ramsherred og Toftevej. Herved fandtes (som forventet) profil af byens vold og voldgrav. Der blev opgravet nogle palisader. Af gaver er bl. a. skænket en sølv spiseske indgraveret »Assens Skiøtte Laug 1799« (Lauget er oprettet 1747). Desuden malerier og tegninger af G. V. Blom (1853–1942). Den indvendige ombygning af fløjen til Kindhestegade er tilendebragt. Der er nu skabt eet stort lokale. Gulvet belagt med gule klinker. Desuden er der foretaget modernisering af garderobe, og en ny trappe er ført op til 1. sal.

Middelfart by- og egnshistoriske Museum

Museet har haft en god sæson, med godt besøg (ca. 2700). Besøget består hovedsagelig af udenbys turister, men glædeligvis har der også været et voksende antal skoleomvisninger.

Nyregistreringen er nu gennemført, og museet rummer 2159 nr., hvoraf 341 er anbragt på magasinerne. I 1964–65 er registreret 71 nye numre, hvoriblandt mange særdeles gode ting, bl. a. sølvskeer, udført af gamle Middelfartmestre.

Svendborg Amts Museum

Museet i »Anne Hvides Gaard« har været lukket hele året 1964. Arbejdet med »udtynding« af samlingerne blev afsluttet, og mange genstande er opmagasineret. Museet mangler plads som aldrig før. Den planlagte installation af fjernvarme gennemføres i 1965. Nødvendige reparationer af vægge og gulve følger efter. En del af de 50-årige utidssvarende montrer agtes udskiftet med nye. Museet påregnes genåbnet sommeren 1965.

Blandt museets nyerhvervelser i kalenderåret må fremhæves et jernsværd fra slutningen af vikingtiden. Fundet blev gjort af en ung mand, der under ålestangning stående på isen med sin lyster hentede det op fra bunden af Ollerup sø. Med nu afd. kunstdrejer Chr. Petersen, Svendborg, er der kort før hans død ført forhandlinger om erhvervelse af et komplet drejerværksted, som arvingerne nu, kort før dette skrives, har skænket museet.

Hjemstavns museet »Den gamle Gaard«, Faaborg

Ud over en pæn stigning af private besøgende har museet haft besøg med omvisning af »Historisk Samfund for Fyns Stift«. Et hårdt tiltrængt magasin er blevet indrettet, og der arbejdes på muligheden af at få udskiftet en del defekte montrer med nye tidssvarende. En mængde genstande er blevet skænket museet, hvoraf især skal fremhæves et komplet cigarmagerværksted. Ved hjælp af artikelsierier med fotos i byens og omegnens største dagblad omhandlende interessante genstande på museet, er forsøgt popularisering af museet i by og opland.

Vendsyssels historiske Museum

6. marts 1964 fejrede museet sit 75 års jubilæum med en reception i den arkæologiske afd. 30. marts åbnedes en lokalhistorisk samling for offentligheden. Institutionen, som har til huse på museet, er blevet realiseret ved et samarbejde mellem centralbiblioteket og museet. Den omfatter en næsten komplet lokalhistorisk bogsamling, et historisk-arkæologisk fagbibliotek, samt diverse arkiver for billeder, aviser, personer og virksomheder. 5. juli aflagde kongeparret og de tre prinsesser besøg.

Undersøgelser: Stenalder. 2 grave ved Hvilshøj med skår og ravperler m.m. fra jættestuetid. *Bronzealder.* Rester af en sløjfet høj ved Klæstrup, samt en lille stenkiste med brændte ben ved Hvilshøj. *Jernalder.* 2 stenbyggede grave ved »Houen« i Mygdal og 1 grav ved »Nr. Vrangbæk« fra ældre romertid, samt 2 grave fra yngre romertid og 6 grave fra ældre vikingetid ved »Horsmark« i Torslev sogn.

Årets største udgravning var undersøgelsen af en hustomt ved Grønhedens mark. I forbindelse med tomten fremkom en lang stenbygget underjordisk kælder-gang. Der er planer i gang for en flytning af hele dette anlæg til museumskomplekset ved Moesgård ved Århus.

Af den mængde genstande, museet har modtaget i årets løb, skal her nævnes et lille sølvskrin forfærdiget af sølvsmed Eiler Holm, Hjørring omkring 1719.

Udstillinger: »Glade dage i Hjørring« og »Romansk stenhuggerkunst«. Desuden mindre udstillinger i museets butiksvindue.

I efteråret udkom »Ting på Vendsyssels historiske Museum.« En billedbog, udgivet i anledning af jubilæet, med økonomisk støtte fra brygger I. Jacobsens mindelegat.

Aalborg Historiske Museum

Af Aalborg by har museet fået villaen Haraldslund til låns, indtil anden bestemmelse om husets fremtid bliver truffet. Huset er straks taget i brug til udstilling og vil blive åbnet som museumsanneks i påsken 1965. Haraldslund er opført som landsted for brændevinsbrænder Harald Jensen i 1880, det rummer 18 værelser og en større sal. I stueetagen udstilles borgerlige samlinger fra 1800-årene – møbler og møbelgrupper, kunsthåndværk og billeder. På første sal udstilles fotografier. Museets fotografisamling nærmer sig 300.000 numre, idet visse fotografier stadig forøger deres arkiver i museet. Ud af denne samling er udvalgt ca. 7000 billeder, spændende fra daguerrotypier fra 1840-erne til aktuelle fotos fra 1964. Det er, så vidt vides, første gang en lokal fotografisamling bliver udstillet permanent.

Ved køb er erhvervet skeer af Ålborg-mestrene Gert (1655) Jens Jensen Brun (1681) og Christen Madsen (ca. 1700). Som gave ske af Hermand Jensen (1654), fuglespyd af Jens Kiølsen Sommerfeldt (ca. 1740), kagegaffel af Povl Knudsen Lund (ca. 1770), flødeske af Andreas Arfman (ca. 1850) og 3 gafler af Peter Ørsnes (ca. 1840). Som depositum er modtaget en fladknækket terrin af Jens Kiølsen Sommerfeldt, det største kendte stykke Ålborg-sølv. Terrinen har først været i slægten Gleerups eje, i 1818 købt på auktion af overkøbmænd Jacob Kjellerup, i hvis efterslægt den endnu befinder sig. Den er deponeret med hjemkaldelsesret, men står indtil videre som centrum i museets rige samling af lokalt baroksølv. Et langbord i højrenæssancestil, fra en gård i Østhimmerland, er indkøbt til opstilling i panelstuen fra 1602. Glassamlingen er forøget med bl. a. en humpe fra 1600-årene, en fyldehund fra Ålborg Glasværk ca. 1880 og en række lommelærker fra nordjyske glasværker. To møblelementer, det ene i senempire, dateret Ålborg 1830, det andet gjort til udstilling i Ålborg 1904, er indgået som gaver. De er begge udstillet på Haraldslund.

Arkæologisk er undersøgt en stenlægning med grave fra bronzealder i Rostrup sogn og en gravplads fra romersk jernalder i Ottebakken, Skivum sogn, med bl.a. en olielampe af ler. Ved Scheelsminde i Ålborgs sydlige del fandtes en meget stor skålsten, som blev opstillet på en plæne på stedet. Samme sted fandtes et guldbelagt spænde fra germansk jernalder og en fingerring af sølv med de hellige tre kongers navne fra middelalder – begge som danefæ indleveret til Nationalmuseet. En lignende ring fra samme tid, men uden indskrift, blev fundet i Egense, Mou sogn, ligeledes indleveret som danefæ. For en bevilling fra Statens almindelige Videnskabsfond har Peter Riismøller udgravet tre tomter af glasværker fra 1500-årene, Glargårde, Visborg sogn (1552–75), Stenhule og Hyttekær i Glarbo, Tem sogn (1581–98) samt Hytten i Glæsborg sogn (1648).

Endelig er billedsamlingen øget med en række stik, bl. a. ornamentstik, samt endnu et par mindre pladearkiver.

Skive Museum

Ved et gennemført samarbejde mellem museet, seminariet og folkeskolen arrangeredes i april-maj en udstilling med emnet »Middelalder i Salling og Fjends«. Målet for udstillingen var at skabe en slags kulturhistorisk billedbog over livet i middelalderen med specielt henblik på museets opland. Bestræbelserne for herigenem at komme i kontakt med skolen lykkedes over forventning. Udstillingen blev set af ca. 3000 skolebørn, hvoraf de fleste arbejdede med de til udstillingen fremstillede opgaver. Udstillingen blev senere flyttet til Statens pædagogiske Studiesamling i København.

Hobro kulturhistoriske Museum

Den omordning af samlingerne, som har stået på i flere år, er i det væsentlige afsluttet, og hovedparten af samlingerne er anbragt i nye monterer. Navnlig den forhistoriske samling har herved fået en bedre placering.

Sølvsamlingen, som for størstedelen består af arbejder af gamle Hobro-mestre, er i årets løb blevet forøget med bl. a. en saucekande af Chr. Pedersen Høvring. Fra Nationalmuseets 1. afd. har man til deponering modtaget et bronzehængekar med to bronzespiralringe, fundet i Thorup mose ved Hobro, samt en bronzedolk med linieornamentering, fundet i Kielstrup ved Hobro.

Forhistorisk Museum, Århus

I det forløbne år har museet udført følgende større undersøgelser i marken: Harald Andersen har fortsat undersøgelsen af moseoffersteder fra ældre jernalder ved Foerlev Nymølle ved Skanderborg. Herunder fremkom yderligere et antal af ejendommelige træski, der kendes fra dette findested. Harald Andersen har også fortsat den undersøgelse, som i samarbejde med Nationalmuseets 1. afdeling foretages ved Lejre. Her har arbejdet været koncentreret omkring vikingegravpladsen, og der er blevet fremdraget yderligere en halv snes grave, bl. a. smykkeførende kvindegrave og en grav med hundeoffer. Poul Kjærums har fortsat undersøgelsen af tragtbægerkulturens gravformer i yngre stenalderes mellemste periode. Undersøgelserne, der har tilsigtet at fremskaffe nye oplysninger om megalitgravenes konstruktion og offerforhold, fandt sted ved Jordhøj ved Mariager, ved Nørager på Norddjursland og ved Grimstrup ved Esbjerg, sidste sted i samarbejde med Esbjerg Museum. Hellmuth Andersen, Peter Crabb og Hans Jørgen Madsen har i samarbejde fuldført undersøgelsen af findestedet på Hotel Skandinaviens tomt i Århus' centrum. Der er her fremdraget og registreret et omfattende materiale, der tillader at følge udviklingen af byen fra dens anlæggelse i den yngre vikingetid til et fremskredent stadium af middelalderen. Hellmuth Andersen har desuden deltaget i Nationalmuseets ekspedition til Luristan i Persien, og Hans Jørgen Madsen har i samarbejde med Den antikvariske Samling i Ribe udført en indledende undersøgelse af vikingetidsbopladsen ved Okholm ved Ribe. Ole Klindt-Jensen har i samarbejde med Nationalmuseets 1. afdeling fuldført undersøgelsen af Slusegårdgravpladsen på Bornholm. Der er her fremdraget i alt 1438 grave fra ældre jernalder, hvorved en otteårig kampagne har udtømt gravpladsen for dens indhold af grave. Jens Årup

Jensen har forestået undersøgelsen af en bopladsaflejring fra yngre enkeltgravskultur ved Blegind ved Århus og af en overpløjet høj fra dolktid ved Fruering ved Skanderborg. I lighed med tidligere år deltog T. G. Bibby i ledelsen af den ekspedition, der udsendtes til Den persiske Golf.

Museet arrangerede i året 1964 den etnografisk-arkæologiske særudstilling Fangstfolk. Hans Jørgen Madsen var kursusleder for en forelæsningsrække ved Folkeuniversitetet i efterårssemestret. Rækken omhandlede vikingetidens kultur.

I det forløbne år påbegyndtes 1. etape af Moesgårdplanen, hvortil staten har bevilget 1.533.000 kr. Hovedbygningen er ved at blive restaureret og påregnes færdig i begyndelsen af 1966.

Forhistorisk Museums samlede besøgstal i 1964 var: 34.583.

Silkeborg Museum

Hovedbegivenheden i året 1964 var den retrospektive Asger Jorn udstilling, der åbnedes den 15. marts 1964 og i hvilken anledning der blev udgivet en katalog over samtlige Jorn malerier i Silkeborg Museum, med indledning af doktor dent. Hans Kjærholm og professor Guy Atkins, London. Teksten både på dansk og engelsk.

Odder Museum

Udstillingen i efterårsferien omfattede denne gang hængeskabe og stole, hvor der foruden museets egne ting vises genstande fra købstadmuseet »Den gamle By« i Århus og Horsens Museum samt fra byens og egnens befolkning, i alt 80 numre. I tilslutning til udstillingen udsendtes en bog om »Hængeskabe og stole i Odder Museum« ved arkitekt S. Fritz.

Horsens Museum

Nyindretninger. Forhallens udseende er blevet væsentligt forandret, efter at en serie gipsafstøbninger af klassiske kunstværker, der hidtil havde fyldt den, er blevet afhændet til Århus Universitet. Rummet er blevet malet i lyse farver og danner nu ramme om samlingen af kirkelige genstande; et hjørne er indrettet som hvileplads med spanskørsmøbler og grønne planter. – Ved denne omordning er det lykkedes at indvinde ca. 70 m² hidtil ikke udnyttet areal, hvortil kommer den rent æstetiske gevinst ved forhallens smukkere fremtræden. Stueetagens østrum er blevet færdigindrettet, således at bondesamlingen udstilles i to stuer og et stegers, medens et hjørne er skilt fra som studierum. Sølvsamlingen er helt omordnet og nu fordelt på 5 montrer mod tidl. een.

Udstillinger. »Horsens i 1864« (marts-juni); »Romansk stenkunst fra jyske kirker« (juli-august). – Desuden har genstande været udlånt til udstillinger i Odder, Viborg og Skanderborg museer.

Erhvervelser. 2 saltkar m. sølvstel af Gorm Bisgaard, sølvspiseskeer af A. P. Bærentzen, sølvtheskeer og potageske af Nicolaj Brandt.

Undersøgelser. Udgravning af højtømter i Vinding og Sdr. Vissing sogne og af brandgrube på Endelave. I samarbejde med Nationalmuseet registreret og nedpakket A. O. Holms stukkatørværksted.

Vejle Museum

En omfattende vandskade, som ramte museet ved juletid 1963, har bevirket, at samlingerne har været lukket i ca. 8 måneder. Ved genåbningen den 27. august kunne man præsentere det færdigkonserverede skeletaftryk fra Balle, »Ballemanden«, som nu danner midtpunktet i oldtidssamlingen. Endvidere er den store silkebroderede lærredsdug fra Engelsholm (1651) blevet indrammet og ophængt.

Blandt museets undersøgelser kan nævnes en udgravning af en bronzealder grav i Gjødding plantage, hvorfra var indkommet en bronzearmring, og i Sellerup skov undersøgtes en stendyngegrav, som formentlig stammer fra yngre stenalderes dolktid.

Fredericia Museum

Museet har i 1964 modtaget 140 gaver, blandt hvilke kan fremhæves et udvalg af firmaet C. M. Cohrs frembringelser fra dets 100-årige virke, udstillet i museets sølvsmedestand. Fra en fredericiansk skomagermester har man modtaget en større samling skomagerværktøj, således at museet med tiden kan opstille et komplet gammelt skomagerværksted. Med det mosaiske Trossamfund i København har man ført forhandlinger om 3 på den jødiske kirkegård stående gravplader af træ med jødisk inskription, stammende fra årene 1814, 1832 og 1846. Efter endt konservering vil Trossamfundet deponere pladerne på Fredericia Museum. Fra Fredericia har man modtaget jordfund, blandt hvilke skal fremhæves 2 bronzesværd, deraf det ene et grebtungesværd fra ældre bronzealder, samt 16 stk. 24 punds og 59 stk. 84 punds granater, antagelig stammende fra krigen 1864.

Museet har været besøgt af 2603 gæster, hvoraf de 450 var skoleelever fra by og omegn, der som led i undervisningen fik gennemgået museets samlinger. I slutningen af marts arrangeredes en udstilling af billeder til minde om byens bombardement i dagene 20.–21. marts 1864. Udstillingen besøgtes af 400 personer.

Museet på Koldinghus Slot

Af kunstindustrielle erhvervelser kan nævnes franske bronzekandelabre, en russisk sølvkovse, flere stykker ældre og et enkelt stykke moderne hollandsk fajance samt et antal romerske lamper i brændt ler og en syrisk vase. Billedsamlingerne er forøget med Gurlitts prospekt af Kolding ca. 1840, Ingrid Hansens portræt af overlæge Kjølbye, Haelweghs kobberstik af Christian IV, tegninger af Ib Andersen og Vilh. Wanscher og nogle silhouetter fra omkring 1800. I krigsmindesamlingerne er indgået flere ældre uniformer, enkelte våben, en polsk fane og Fr. Heningssens pastel af Niels Kjeldsens kamp 28. febr. 1864. I museets skriftserie er udsendt »Johs. Kjølbye 1887–1963« samt nye udgaver af den danske og tyske vejledning. Den 29. april 1964 nedsatte Boligministeriet en kommission til overvejelse af Koldinghus slots fremtid og dets mulige restaurering.

Glud Museum

Museet har i 1964 været besøgt af 7737 betalende gæster. Museet kan glæde sig over et stadig større antal foreninger og selskaber, der lægger deres udflugt hertil.

Museet har færdiggjort sit nye og store magasin med værksted og konserveringsrum. For bedst muligt at bevare den gode store samling af kjoler og andre beklædningsgenstande og tekstiler, som museet råder over, er man i gang med indretning af et specielt lokale til tekstiler.

Ringkjøbing Museum

Museumsudstillinger. Museet har bl. a. haft særudstilling af de 47 bronzegenstande fra fundet på Bondesgaards jorder i Thorsted sogn og af fundsager fra stendyngegrave i Thorsted. Disse udstillinger er nu taget ned, idet de påny er til videnskabelig behandling i København. *Forbedring af museets inventar og apparatur.* Museet har i 1964 fået væsentlige forbedringer af teknisk materiel til brug ved markarbejdet, således bl. a. et nivelleringsapparat med kreds, stadie, stokke, 50 m målebånd m.v. – Indendørs har museet udvidet montrebekendelsen og har fået indlagt lys i nogle monter, et arbejde der fortsættes. *Arbejde i marken* har bl. a. angået hustomter fra ældre jernalder i Brejning, Rindum, Velling m.v. og andre oldtidsforekomster i Højmark, No og Nr. Ommø. *Tilgang af genstande til museet.* Der har været stor tilgang, flere hundrede ting, herunder bl. a. stor værktøjs-samling. *Museumsbesøget* har været stigende år for år, så hvert år i forhold til det foregående har været rekordår, og det har 1964 også. Vel omkring 7000 besøgende.

Den Antikvariske Samling, Ribe

Restaureringen af Quedens' Gaard er blevet færdig fra håndværkerside. Udstillingsrummene har været anvendt til skiftende udstillinger. Bindingsværkssamlingen er blevet opstillet og Renaissancesalen indrettet. Samtidig foregår der i Hans Tavsens Hus en restaurering af det indre, og indretningen af dette til forhistorisk afdeling er påbegyndt. Af udgravninger kan nævnes en undersøgelse af et formodet middelaldervoldsted i Plougstrup, Jernved sogn. Voldstedet, som af traditionen var tilknyttet kongemorderen Sorte Plov, viste sig at være en naturlig formation med få spor af en forhistorisk bebyggelse. Med støtte fra Videnskabsfonden og i samarbejde med Århus universitet er der i Okholm, Vester Vedsted sogn, blottet 600 m² af en bebyggelse, som efter skårmaterialet må dateres til tiden ca. 700 til ca. 1200. Der blev lokaliseret stolpehuller, som på grund af manglende tilhørende gulvlag (som følge af vinderosion) ikke kunne hænges sammen; 3 grubehuse, samt et større hus med sulestolpekonstruktion. Desuden en brønd samt klare indicier for, at bebyggelsen har været meget omfattende. På Dankirke, V. Vedsted sogn, er der i samarbejde med Ungdomsskolen ved Ribe ved en prøvegravning fremdraget et fundmateriale, som dateres til germansk jernalder. Det drejer sig om keramik, ca. 2000 glas- og ravperler, bronze, jern, glasskår fra drikkekar, kværnsten og glittesten. De fleste af disse ting kommer fra et ca. 65 cm tykt bopladslag, resten fra fylden i en tilkastet brønd under dette. For Nationalmuseet har samlingen assisteret ved en udgravning i Hviding kirke.

Af udstillinger har samlingen etableret følgende: fotoudstillingen »Romansk Granitskulptur«, en mindeudstilling for Wienerfreden i 1864, Nationalmuseets vandredudstilling »Tegl i 800 år«. På jernbanestationen en særudstilling af middelalderlig keramik. I et butikslokale, tilhørende »Sydjydske Landmandsbank«, udstillingen »Fra Samlingens magasiner«.

Desuden har der i Quedens' Gaard været en udstilling af moderne kunsthåndværk (Lars Thirslund, Marianne Herlufsdatter, Carlo Haahr Berntsen, Cis Fink og Hanne Buch), samt udstillingen »Fotografiet som kunstart« (Keld Helmer Petersen).

For Antikvarisk Selskab har samlingen arrangeret 11 foredrag.

Esbjerg Museum

Forhistorisk tid. Der er i årets løb foretaget en række undersøgelser og udgravninger, væsentlig hastesager i forbindelse med Esbjergs voldsomme ekspansion. Særligt kan nævnes 3 overpløjede høje fra stenalder og bronzealder i Jerne og Veldbæk, samt foreløbige undersøgelser af 2 bopladsforekomster fra ældre germansk jernalder i Veldbæk og Måde, den sidste i samarbejde med Forhistorisk-arkæologisk Institut i Århus. I samarbejde med Forhistorisk Museum er i Roust (Grimstrup sogn) udgravet en tildels sløjfet jættestue.

Historisk tid. I Vrøggum (Ål sogn) fortsattes undersøgelsen af en bopladsforekomst med spor af huse og højryggede agre fra tidlig middelalder. Ved at følge nedrivningen af bondegårde fra 1800-tallet bl. a. i Grimstrup og Skast sogne er en del døre, vinduer og inventar tilgået museet.

Museet har arrangeret 2 særudstillinger. »Mål og vægt« (i påsken), samt »Belysning« (efterårsferien).

Haderslev Amts Museum

Fra Ejsbølfronten kan det nu meddeles, at denne store og vigtige udgravning er endelig afsluttet. I sommeren 1964 blev undersøgt et mindre areal (41 m²) ved den sydlige side af udgravningen for at skabe sikkerhed for, at findestedet virkelig var udtømt. Det lykkedes, vi fandt næsten intet, og på udgravningsplanen ses fundet nu anbragt i et udgravningsfelt med en næsten fundtom rand til alle sider. Ejsbøl er det eneste større mosefund – 2422 genstande –, hvor undersøgelsen er ført til ende på denne måde.

Efter Ejsbøl toges fat på museets næste store opgave, Olmersvold. Sammen med dr. Vilh. la Cour, som har beskæftiget sig med dette mindesmærke i mere end en menneskealder, vil denne undersøgelse blive gennemført efter en fælles plan, som i detaljer udarbejdes, efterhånden som arbejdet skrider frem. Olmersvold er et forsvarsværk, som strækker sig fra Urnehoved i nordøst til Gårdeby ved Tinglev i sydvest. Det spiller en ikke ringe rolle i den historiske litteratur, men er aldrig blevet arkæologisk undersøgt. Efter et par tidligere indledende undersøgelser fra dr. la Cours side blev der i år gravet to steder, ved Almstrupgårde af dr. la Cour og ved Gårdeby af Haderslev Amts Museum. Selv om man fik et indblik i virkets konstruktion, var der også forhold, der ikke blev klarlagt, og det er nok for tidligt at udtale sig om resultaterne, før undersøgelsen ad åre er nået videre.

Udgravningssæsonen sluttede med en ældre bronzealders gravhøj ved Jels og en fortsættelse af undersøgelsen af den store gravplads ved Hørløk.

Paul Reuter Lorenz, Punta Garda i Florida, og hans søster Anna Lisa Reuter Lorenzen, Karleby, indfandt sig i sommer på museet med en del tegninger og litografier fra deres bedstefaders, Peter Lorenzens hånd. Peter Lorenzen (1831–1916) havde i en årrække omkring 1860 boet i Haderslev, inden han blev »Wegebaumeister« i Flensborg. Fra hans Haderslev-tid stammer nogle blyanttegninger, akvareller og reproduktioner af bygninger og personer: Stiftamtet, Gammelting, Sølyst, ligesom det kendte billede af Hansborg (fra 1859) viser sig at være tegnet af Peter Lorenzen. Tegningerne kom ved arv til Paul Reuter Lorenz i Florida og bragtes nu hjem til det stedlige museum, for hvis billedsamling de betyder en værdifuld forøgelse.

I vinteren 1963/64 holdtes på museet en arkæologisk studiekreds, hvor i løbet af 14 aftener og med forevisning af over 500 lysbilleder den hjemlige oldtidshistorie blev gennemgået. Studiekredsen fik god tilslutning og blev gentaget vinteren 1964/65.

Aabenraa Museum

I kalenderåret 1964 har besøget atter været stigende, hvilket nok kan tilskrives de afholdte udstillinger. Museet har i alt været besøgt af 4364 gæsher.

Udstillinger. Aabenraa kunstforening har i museets billedsal afholdt følgende udstillinger: Olivia Holm Møller, Arne L. Hansen, Bodil Kaalund og Nikolaj Nielsen; og Aabenraa byhistoriske forening afholdt udstillingen »Aabenraa i litteraturen«.

Køb. Et skibsbillede, barken »Canton« af Sønderborg, malet af L. Petersen og P. Holm, et hovedvandsæg (mester Peter Johannsen Petersen), sølvkaffekande (mester Hans Petersen Halck), to spiseskeer (mester Christopher Waidløv Møller), seks spiseskeer (mester Johan Heinrich Schou), en spiseske (mester Friedrich Christopher Hansen) og endnu en spiseske (mester Carl Christopher Hoffmeister). *Gaver.* Museet har i årets løb modtaget mange gaver til folkemindesamlingen (husgeråd m.m.) og et farlithografi af barken »Johanne Marie«, bygget i Aabenraa 1862. Med Aabenraa skyttelaug har museet truffet den overenskomst, at laugets sølvpokaler m.m. opbevares på museet.

Nyindretninger. Museet har også i 1964 forsynet en del af udstillingslokalerne med ny gulvbelægning.

Museet på Sønderborg Slot

1963–64 var præget af omordningen af museets samling for 1864, der åbnedes i ny skikkelse den 2. april 1964. De to store og fire mindre rum blev helt nyordnede med en enklere og strengere kronologisk præget opstilling, hvor det første af det store rum koncentreredes om en indledende gennemgang af våbentyper og uniformer og det andet domineredes af museets store Dybbøl-montre. Som en gave fra Sønderborg garnison modtoges til udstillingen 3 forskellige smukt gennemskårne geværlåse, der illustrerer forskellen mellem dansk og tysk i 1864. Udstillingen var fra begyndelsen stærkt besøgt, ligesom besøgstallet for 1963/64 nåede op på ca. 60.000 som sidste år.

Samlingerne er blevet forøget ved både gaver og køb. Flere af gaverne vedrørte 1864-samlingen, men også folkemindesamlingen er blevet forøget, bl. a. med værdifulde tekstiler. Blandt købene er en såkaldt »gotisk« kiste med den sene datering 1706, to portrætter, købmand A. L. Schmidt og hustru, malede af C. W. Eckersberg og et lille mandsportræt af C. A. Jensen.

Museets arbejde er i øvrigt stærkt præget af den påbegyndte restaurering af slottet. I vestfløjen er indsat nogle prøvevinduer og det nordvestre tårns ydermure er prøve-reparerede. Den egentlige restaurering er startet i østfløjen, hvor Teknisk skole og Røde Kors har rømmet deres lokaler, ligesom museet har fjernet håndværksafdelingen på 2. sal. En del heraf er pakket ned, mens de vigtigste ting er udstillede i den resterende folkemindesamling, der derved er blevet yderligere sammenpresset. I østfløjen er al puds hugget af væggene, alle lofter og gulve fjernede og taget brudt ned, hvorpå en fornyelse med genanvendelse af de gamle bjælker og genskabelse af de gamle hovedskillevægge er påbegyndt. I østfløjen placeres museets kontor, arkiv og bibliotek foruden to boliger, mens der kun i et par rum bliver adgang for publikum, nemlig ved slottets gamle bageovne.

Under restaureringen lukkes enkelte afdelinger fra tid til anden, men hovedparten af museet vil konstant blive holdt åbent. Samtidig foretages en revision af museets protokoller i forbindelse med indførelse af nye, mere udførlige kartoteks-kort, som er fælles for de nordslesvigske museer. Også konserveringsarbejdet søges intensiveret under restaureringen, idet både den middelalderlige figursamling, flere møbler og billeder fra søfartsafdelingen er under behandling.

Rigsarkivet

Afleveringer. Foruden de normale løbende afleveringer fra ministerialkontorerne og fortsatte afleveringer gennem Udenrigsministeriet af konsulatsarkiver har Rigsarkivet bl. a. modtaget: direktøren for ungdomsundervisningen har afleveret det tidligere tilsyn for folkehøjskoler og landbrugsskolars arkiv 1876–1942. Skattedepartementets 5. kontor har fortsat afleveringen af formueopgørelser 1945. Gennem Forsvarsministeriet er modtaget fra søværnskommandoen marinestabens, flådestabens og flådens overkommandos arkiver 1889–1932. Orlogsværftet har afleveret skibstegninger og beregninger 1893–1943. Statsanstalten for livsforsikring har afleveret egne sager 1842–92 og sager 1842–63 fra Livrente- og Forsørgelsesanstalten af 1842. Direktoratet for gymnasieskolerne har afleveret sager fra den tidligere undervisningsinspektion for gymnasieskolerne 1915–60. Socialforskningsinstituttet har afleveret arkiver fra ungdomskommissionen af 17. okt. 1945 og fra teknikerkommissionen af 28. sept. 1956. Fra den kgl. Mønt er modtaget protokoller, korrespondance og regnskaber fra mønten i København og mønten i Altona 1727–1930. Kurator ved Københavns universitet har afleveret legatansøgninger til stipendieudvalget 1955 ff. og statsskolernes hoved- og kassebøger 1921–42. Farmaceutisk læreanstalt har afleveret journaler, kopibøger og korrespondance 1892–1942. Fra Danmarks radio er modtaget korrespondance, manuskripter m.v. 1937–1956. Endelig har Rigsarkivet fortsat fra offentlige myndigheder modtaget arkivalier vedrørende besættelsestiden: Politiets efterretningstjeneste har afleveret et stort materiale vedrørende DNSAP og sager vedrørende Frøslevlejren. Gennem

Handelsministeriet er bl. a. modtaget kopibøger fra revisionsudvalget for tyske betalinger. Justitsministeriet har afleveret arkivalier fra statsadvokaturen for særlige anliggender. Endelig har Danmarks Nationalbank deponeret et meget omfattende materiale vedrørende betaling af og kontrol med danske leverancer til den tyske værnemagt under besættelsen.

Privatarkiver. Rigsarkivet har i 1964 modtaget bl. a. følgende privatarkiver: Folketingsmand, pastor Kristen Ambys arkiv, departementschef Hakon Jespersens papirer, der er af interesse for besættelsestidens historie, en korrespondance mellem direktør Peter Vedel og amtmand Emil Vedel 1846–1907, oberst C. D. O. Lunn's arkiv vedrørende krigsfangelejre 1918–19, gårdejer Rasmus Nielsens arkiv, general S. W. V. Pfaffs arkiv, rester af folketingsmand Oluf Steens, trafikminister M. N. Slesbagers og ambassadør Henrik Kaufmanns i øvrigt tilintetgjorte arkiver, stiftsprovst Hans Egede Glahns arkiv, departementschef H. H. Kochs notater vedrørende departementschefstyret under besættelsen, gårdejer Chr. Hvelplunds optegnelser og breve fra 1864, familien Hages arkiv med et tillæg til Carl Plougs, generalmajor H. A. T. Kauffmanns og oberst Axel Kauffmanns arkiver, professor, dr. med. Carl Lorentzens papirer, bibliotekskonsulent Jørgen Bankes arkiv samt arkivar S. Nygårds familiearkiv og meget omfattende samlinger. Desuden er modtaget yderligere afleveringer til en række privatarkiver således professor Aage Friis', A. F. Kriegers, Orla Lehmanns og de Glahnske arkiver.

I fortsat samarbejde med DNH og på anden måde er der modtaget et betydeligt materiale til *besættelsestidens historie*, således bl. a. J. J. W. Bennetts arkiv med manuskripter til BBC's danske udsendelser, en beretning om dansk-tysk forening, overretssagfører Holger Boecks beretninger, fra fhv. minister Bertel Dahlgaard: fortrolige meddelelser udsendt af det radikale venstre under besættelsen m.m., fra fhv. landstingsmand Erik Jacobsen: fortrolige meddelelser og cirkulærer udsendt af forskellige socialdemokratiske organisationer under besættelsen og Erik Jacobsens egne notater, oberstløjtnant Carl Ove Pedersens »Oplysninger vedr. modstandsbevægelsens Viborg-distrikt«, fra Elisabeth Stavnstrup: Protokol indeholdende ekstrakter af ministrene Henning Hasles og Halfdan Hendriksens mødereferater, og lærer, MF Christian Hougaards arkiv 1940–45.

Nettotilvæksten har været 1567 hyldemeter.

Rigsarkivet har i årets løb bl. a. modtaget følgende private institutioners arkiver: Centalkomiteén af 1848, Dansk historisk Fællesforening 1910–1932, Kgl. dansk Aeroklub 1909–62.

Publikationer. Rigsarkivet har i 1964 udsendt Statsrådets forhandlinger 1848–1863 VI, 7. juni 1854–30. august 1856 ved Harald Jørgensen, Vejledende Arkivregistraturer XII, Rentekammeret I, Danske og norske afdelinger 1660–1848 ved Jens Holmgaard og Afhandlinger om arkiver. Ved Rigsarkivets 75-års jubilæum 1964. Endvidere er Nordisk Arkivnyt (9. årgang) som sædvanlig udsendt i 4 numre.

Læsesal m.m. Antallet af besøgende var i 1964: 13.998 (1963: 13.510), der har været 48.966 ekspeditioner til læsesalen mod 42.765 i 1963 og 27.053 ekspeditioner til ministerierne (1963: 28.610) Tallene indbefatter de ofte meget tidrøvende forgæves eftersøgninger. Til benyttelse på andre læsesale har der i årets løb været udlånt i alt 2.062 stk. arkivalier.

Udarbejdelse af journal- og kassationsplaner. 1. november 1963 overførtes to arkivarer til varetagelse af denne nye gren af Rigsarkivets virksomhed. I løbet af

1964 er der udarbejdet journalplaner for Ministeriet for kulturelle anliggender (trådt i kraft 1. april 1964), for Danmarks farmaceutiske højskole (trådt i kraft 1. september 1964) og for Statsministeriets udvidede sekretariat (trådt i kraft 1. januar 1965).

Konserveringsafdelingen. I 1964 er der konserveret 450 segl, 105 pergamenter og 554 bind. Der er fremstillet 24 seglafstøbninger. Rigsarkivets fotografiske atelier har foretaget over 47.000 optagelser og over 4.600 forstørrelser. Desuden er der på en af Rigsarkivet lejet Xerox 914 kopieringsmaskine taget næsten 63.000 kopier.

Udstillinger. Rigsarkivet medvirkede i juni-juli ved den dansk-russiske udstilling i Kunstindustrimuseet.

Rigsarkivets historiske museum har været besøgt af 667 gæster. I januar-april holdtes i Rigsarkivet en foredragsrække på fire foredrag om kongerne af det glücksborgske kongehus 1863–1947, og der var i forbindelse hermed arrangeret en udstilling af arkivalier og billeder.

Andet. Den i 1963 påbegyndte Danicafotografering er blevet fortsat. Landsarkivar P. K. Iversen har besøgt Merseburg og der udtaget et betydeligt antal dokumenter vedrørende Nord- og Sydslesvig i tiden 1867–1933, dr. theol. Pontoppidan Thyssen har undersøgt Brødremenighedens arkiv i Herrnhut. Overarkivar C. Rise Hansen har videreført de af overarkivar Aa. Rasch påbegyndte undersøgelser i engelske arkiver, og landsarkivar, dr. Harald Jørgensen har besøgt en række arkiver i Østtyskland. Endelig har rigsarkivar, dr. Johan Hvidtfeldt gennemgået forskellige arkiver i Vestberlin.

Rigsarkivets sikkerhedsfotografering er blevet videreført.

Erhvervsarkivet, Statens erhvervshistoriske arkiv

Aflieferingerne androg 7.067 bind mod 7.984 i forrige år. Der er modtaget følgende arkiver:

Organisationsarkiver: Akademiet for de tekniske videnskaber 1955–63 (videreaflevering); Andelsudvalget, København, 1896–1960; Arbejdernes kooperative byggeförening, København, 1914–45; Brede arbejderforening, Brede, 1936–55; Brugsforeningernes organisation vedrørende arbejdsforhold B.O.V.A., København, 1938–44; Centralforeningen af »Tolvmandsforeninger« og større landbrugere i Danmark, København, 1931–59; De danske handelsforeningers fællesorganisation 1930–60; Foreningen af fabrikanter af budding- og cremepulver samt krydderipakkerier, København, 1953–62; Foreningen af kolonialgrossister i København, 1936–58; Grosserer-Societetet, København, 1949–55 (videreaflevering); Landsforeningen til arbejdsløshedens bekæmpelse, 1938–59; Nordisk andelsforbund, København, 1949–56 (videreaflevering); Private arkitekters & rådgivende ingeniørers forbund, Århus, 1927–36; De samvirkende danske husmandsforeninger, 1963 (videreaflevering); Århus omegns mejeriforening, Århus, 1959–60 (småsager). *Industriarkiver:* Fiskenetfabrikken »Danmark«, I. C. Tvede A/S, Helsingør, 1900–64; maskinfabrikken »Danmark«, Århus, 1918–28; jernstøberiet C. M. Hess' fabrikker A/S, Vejle, 1876–1961; A/S I. C. Modeweg & søn, Brede klædefabrik, Brede, 1850–1956; maskinfabrikken A/S Nielsen & Winther, København, 1867–1930; ma-

skinfabrikken A/S »Titan«, København, 1958 (videreaflevering). *Handelsarkiver:* Kolonialgrossistfirmaet Carl Bertelsen & co., Århus, 1924–63 (videreaflevering); kolonialhandler Rasmus P. R. Birkelund, Århus; købmandsfirmaet Hans F. Carøe A/S, Stege, 1889–1915; grossistfirmaet Moses & Søn G. Melchior, København, 1915–38 (videreaflevering); maskingrosserer Alfred V. Nielsen, København, 1939–61 (videreaflevering); smøreksporfirmaet T. & S. Plum, København, 1867–93; »Sanitas«, v/ L. Ankerstad, København, gummivarer & sygeplejeartikler en gros, 1903–58; købmandsfirmaet C. Staugaard & co., Århus; klædehandler I. C. Staun, Århus, 1830–58; købmand Th. Christensen Thomsen, Jelling, 1910–63; A/S Vesterbros Trælasthan, Århus, 1933–58 (videreaflevering); Brdr. Vorbeck A/S, klæde en gros, Århus, 1929–64 (videreaflevering). *Andre:* Adslev-Mesing sognes spare- & lånekasse, 1872–1957; Aldrup andelsmejeri, Aldrup, 1885–1964; Blegind-Hørning sognes spare- & lånekasse, 1881–1962; Brede asyl, Brede, 1950–56; Den danske Andelsbank, København, 1915–25; Det danske forlag, A.M.B.A., København, 1940–58; Udstillingen det nye Århus i Københavns rådhus, 1933; Skanderborg Handels- og Landbrugsbank A/S, Skanderborg, 1925–55; Havearkitekt Johannes Tholle, København, 1924–63; Ørsted og omegns spare- og lånekasse, Ørsted, 1871–95; Århus universitets kantine, 1946–64; retsbehandlede arkiver fra Københavns amts søndre og Amager birk, Stege og Varde.

Der er udført ordningsarbejde i arkiverne fra Adslev-Mesings sognes spare- og lånekasse, Aldrup andelsmejeri, Aldrup, Andelsudvalget, København, Arbejdernes kooperative byggeförening, København, kolonialgrossistfirmaet Carl Bertelsen & co., Århus, kolonialhandler Rasmus P. R. Birkelund, Århus, Blegind-Hørning sognes spare- og lånekasse, sagførerfirmaet Boldsen, Bek & Manniche, Randers, Brugsforeningernes organisation vedrørende arbejdsforhold, B.O.V.A., København, Brede asyl, Brede, Brede arbejderforening, Brede, Buske spritfabrik, Buske, købmandsfirmaet Hans F. Carøe A/S, Stege, fiskenetfabrikken »Danmark«, I. C. Tvede, Helsingør, maskinfabrikken »Danmark«, Århus, Fyens Disconto Kasse A/S, Odense, tekstilfirmaet A. Erichsens manufakturimport A/S, København, manufakturfirmaet A. Erichsen & søn, Kolding, sagfører Hans Chr. Dahl Hardt, Kolding, jernstøberiet C. M. Hess' fabrikker A/S, Vejle, rebslæriet Jacob Holm & Sønner, København, A/S Houce, kemisk fabrik, Vejle, Jacob Juhl & Co., tekniske artikler en gros, Kolding, De jyske Kalkværker A/S, Århus, Jysk importkompagni A/S, korn- og foderstofforretning, Kolding, forsikringsselskabet »Jylland«, Århus, tømmerhandelen A/S Martin Kjeldgaard, Vejle, Landsforeningen til arbejdsløshedens bekæmpelse, I. C. Modeweg & Søn, Brede klædefabrik, maskingrosserer Alfred V. Nielsen, København, købmandsfirmaet N. M. & F. Plum, Assens, sagførerfirmaet V. Reinholdt Poulsen & F. Chr. Boldsen, Randers, »Sanitas«, v/ L. Ankerstad, gummivarer og sygeplejeartikler en gros, København, Skanderborg Handels- og Landbrugsbank, Skanderborg, købmandsfirmaet C. Staugård & co., Århus, klædehandler I. C. Staun, Århus, handelshuset I. P. Suhr & Søn, København, Tekstilfabrikantforeningen, København, havearkitekt Johannes Tholle, København, købmand Thomas Christensen Thomsen, Jelling, Brdr. Vorbeck, klæde en gros, Århus, Ørsted & omegns spare- og lånekasse, Ørsted, og retsbehandlede arkiver fra Fredericia, Kolding, Maribo, Roskilde, Rønne, Silkeborg, Saksøbing, Ætøskøbing og Sø- og handelsretten i København.

Fortsat er den løbende registrering af dagspressens artikler om erhvervslivets

mænd, undersøgelsen over dansk-engelsk samhandel 1660–1960 og udarbejdelsen af det sammenfattende register over brevmodtagere til D. B. Adlers og Moses & Søn G. Melchiors kopibøger.

Håndbibliotekets tilvækst udgjorde 2.302 bind, hvoraf en væsentlig del vedrører udenlandsk økonomisk historie.

Af *Erhvervshistorisk årbog* er udsendt 15. bind; den indeholdt følgende afhandlinger: Af den private smørhandels historie. Firmaerne T. & S. Plum, P. & S. Plum og T. & E. Plum, Dansk papirindustri 1870–1914, En rådgivende sæbesyder i 1860'erne, Hvornår trængte det dobbelte bogholderi igennem i dansk erhvervsliv?

Hovedstandsættelsen af arkivets bygning er praktisk talt afsluttet i årets løb; tilbage står kun indrettelsen af et bombesikkert underjordisk magasin, der vil kunne rumme ca. 1000 hyldemeter.

Landsarkivet for Sjælland m.m.

Landsarkivet har i det forløbne år opretholdt to læsesale, idet kirkebøgerne som en nødforanstaltning under nybyggeriet er overflyttet til rigsarkivets udstillingssal i Harsdorffbygningen, hvor en midlertidig læsesal er indrettet, mens læsesalen på Jagtvej, der fra februar har haft plads i den interimistiske barakbygning, hvor også landsarkivets kontorer har til huse i bygningsperioden, fortsat ekspederer landsarkivets øvrige arkivalier. Antallet af besøgende på de to læsesale var i 1964: 6.576 (1963: 5.325), og der blev til brug for dem fremtaget 35.181 bd., pk. og læg (1963: 34.630 bd., pk. og læg).

Ligesom i det foregående år har landsarkivet også i 1964 på grund af den vanskelige magasinssituation i byggeperioden været meget tilbageholdende med at modtage nye afleveringer, dog har man hjemtaget en ret stor aflevering fra Vestre fængsel, desuden ordinære afleveringer fra en mindre række embeder. Samtlige afleveringer udgjorde 2.031 bd., 995 pk. og 387 læg, eller ca. 235 hyldemeter. Kassationen i årets løb har tilsvarende udgjort 212 hyldemeter.

Som et resultat af de sidste par års registreringsvirksomhed har landsarkivet i 1964 udsendt 2 bind i rækken af Foreløbige arkivregistraturer, nemlig »Lollandske retsbetjentarkiver indtil 1919« og »Falsterske retsbetjentarkiver indtil 1919«. De to registraturer forhandles gennem landsarkivet til en pris af henholdsvis 10 og 8 kr. Registreringen af retsbetjentarkiverne på Bornholm er ført meget nær sin afslutning. Man har i årets løb endvidere nyregistreret udskrivningskredsens lægdsrulle-materiale, som hidtil har været meget vanskelig tilgængeligt. Endelig har man også i 1964 ordnet og registreret en række af de ældre fængselsarkiver, deriblandt Christianshavns straffeanstalt, Tugt-, rasp- og forbedringshuset, Børnehuset og Københavns stokhus, samt påbegyndt en registrering af kommissionsdomstolenes arkiver og de kgl. bygninginspektorsarkiver. Tillige har man som indledning til de forskellige registraturer søgt at belyse den administrationshistoriske udvikling inden for de pågældende embeder eller grupper af embeder, ligesom man har udarbejdet tilhørende embedsetater. Udarbejdelsen af navneregistre til vielsesprotokollerne for de københavnske kirker er fortsat tillige med registre til obligationsprotokollerne for faste ejendomme under Københavns byting (1726–32) og Københavns skiftekommissions forhandlingsprotokoller (1743–61).

Landsarkivet for Fyn

Benyttelse: 1964: 2460 besøgende (i 1963: 2604 besøgende), der på læsesalen har benyttet 12.659 bind og pakker (i 1963: 13.277).

Afleveringer:

Af *ordinære afleveringer* mærkes: Assens dommer: Skifteprotokoller for Assens til 1900, for Baag herred til 1898, udskrift af Fynbo landstings skøde- og panteprotokol 1646–1805. Middelfart dommer: Skøde- og panteprotokoller til 1927, Middelbart skifteprotokoller til 1917, Vends herreds og Wedellsborg birks skifteprotokoller til 1913. Kerteminde dommer: Skøde- og panteprotokoller til 1927. Rudkøbing dommer: Skøde- og panteprotokoller til 1895. Odense og Assens amtsråd: Journaler, kopibøger og forhandlingsprotokoller 1856–1912. Odense skolekommissions indkomne breve 1813–66. Præsterne i Lunde, Skam, Skovby og Baag herreder har afleveret kontraminsterialbøger og andre embedssager efter de gældende regler.

Gaver: Afholdslogen Elias, Odense: Forhandlingsprotokol 1959–62. Lektor V. Dalhoff, København: Diverse sager fra Østergaard godsarkiv i Munkebo 1704–1883. Fabrikinspektør C. Jessen, Aabenraa: Agnes Benedicte Schultz, En Livsskildring 1898–1911, 6 bind. Civilingeniør H. K. Nielsen, Hjallesø: Lidt fra gamle dage fra Åsum om familien Muus (manuskript). Redaktør Lauritz Nielsen, Frederiksberg: »Arto« 1958–63 og »Udvalgte værker«. *Deposita:* Hverringe gods: Forskellige godsarkivalier. Sognepræst Chr. Rosenmand, Brøndbyvester: Samlinger vedr. slægten Smidt.

Ordnings- og registreringsarbejder: De fleste indkomne arkivalier er indordnet. – Der er udskrevet sedler til alfabetiske registre til en række kirkebøger. – På læsesalen står nu renskrevne registre over viede og døde før 1891 i alle købstæder og Marstal samt følgende landsogne: Dreslette, Køng, Lumby, Rise, Skårup, Tranterup og Vigerslev. Registre til Lunde (Lunde herred), Ejlby, Melby og Søby venter kun på indbinding.

Kassationer. I retsbetjent- og præstearkiver er kasseret 190 bind og 238 pakker eller 22,86 hyldemeter.

Forskelligt. En stor del af arkivets tid er gået med en stor undersøgelse af bykommunal journalisering, særligt i Odense.

Landsarkivet for Nørrejylland

Landsarkivet har i 1964 haft et besøg på 6160 (1963: 5824), og der er på læsesalen benyttet 46.230 bind og pakker (1963: 42.277). Der er afleveret 27.450 bind og pakker, hvoraf 3.011 er gaver. Størsteparten heraf er kommet fra amtmænd, dommere og politimestre, men der er desuden grund til at gøre opmærksom på følgende afleveringer: Bygningstegninger m.m. (arkitekt Vig-Nielsens dødsbo Viborg), Regnskaber fra Grauballegård (dommer Ove Kjær, Roskilde), Store Restrup godsarkiv (St. Restrup husmandsskole), Forskelligt vedrørende slægten Røhr Lauritzen (fru Røhr Lauritzen, Demstrupgård), Dokumenter vedrørende Poulsen (Museet i Als), Embedsbog for Tårup-Legind skole 1908–59 (Anton W. Kjølby), Clausholm godsarkiv (godsejer, civilingeniør Henrik Berner, Clausholm), Forhandlingsprotokoller for landbo- og kvægavlforeninger 1875–1927 (Bek Petersen, Hobro), Højskole-

forstander Jens Niensens arkiv (H. K. Rosager), Forhandlingsprotokol for Viborg Amts delingsførerforening (højskoleforstander Elle Jensen, Overlund) og afdøde godsejer Aage Brasks privatarkiv (godsejer Brask, Vang).

Størsteparten af de afleverede arkivalier er blevet registreret eller indordnet, således at de er tilgængelige for besøgende. Endvidere er revisionen af godsarkiverne og samordningen Personalia og privatarkiver fortsat, registraturen over Topografica er renskrevet, og registraturen over Forskellige Arkiver (X-arkiver) er blevet udsendt i stencilleret form. Arbejdet med at udgive Landstingets dombøger 1616 i referat og uddrag kan snart ventes afsluttet.

I et rum ved siden af læsesalen er opstillet et læseapparat, hvorved de besøgende nu kan benytte Landsarkivets mikrofilm af folketællinger. Hele håndbogsamlingen er blevet ordnet og nummereret i overensstemmelse med opstillingsskemaet, hvad der i høj grad letter benyttelsen af den. De lokalhistoriske arkiver, der har ønsket det, har fået deponeret genparter af tinglyste dokumenter ældre end 1927.

Indvielsen af den nye arkivbygning fandt sted den 6. april og der blev her talt af byggeudvalgets formand, kontorchef Th. Gimsing minister for kulturelle anliggender Julius Bomholt, rigsarkivaren og landsarkivaren. Foruden bygningen havde de indbudte gæster lejlighed til at se den permanente udstilling og en speciel bygningshistorisk udstilling. I de følgende dage var der forevisning af arkivet for alle interesserede, og ca. 500 benyttede sig af dette tilbud. Der har desuden været rundvisning af 876 personer – især skoleelever og foreningsmedlemmer. Alle arkivalier i det gamle magasin er flyttet over i den nye bygning, og ombygningen af det gamle magasin er påbegyndt i december.

Fra 19. til 28. april afholdtes på Viborg Stiftsmuseum en udstilling kaldet »1864 på Viborg-egnen«. Landsarkivet deltog i arbejdet på forskellig måde og var repræsenteret med adskilligt trykt og utrykt materiale samt med fotostatarbejde.

Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele

Antallet af besøgende på læsesalen var 1964 2274 (1963: 2109); antallet af fremtagne sager var 18.064 (1963: 17.532). Udlån til andre arkiver og centralbiblioteker var 324 (1963: 214); indlån fra andre arkiver 178 (1963: 140).

Foruden de ordinære afleveringer af kontraministerialbøger, personregistre og skødegenparter har landsarkivet modtaget sager fra Bov sognepræst, kommunearkivalier fra Øsby og Felsted sogne samt fra Christiansfeld og Nordborg flækker. Fra private er bl. a. modtaget som gaver eller deposita: Pastor Chr. Andersen, Rinkenæs: Et tilbageblik (ms.), fru Eli Bahnsen Virum: Farver Martin Bahnsens dagbøger 1864–66 og diverse Bahnsen'ske familiepapirer 1617–1856, lærer H. Bertelsen, Rebbøl: Skoleprotokoller fra Vollerup, sekretær Peter Frank, Åbenrå: Optegnelser vedrørende Stollig-sagen (ms.), fru Vibeke Gribsvad: Forskellige papirer fra landsarkivar Frode Gribsvads privatarkiv, redaktør Morten Kamphövener: Dele af hans privatarkiv, lærer L. A. Larsen, Emmerlev: Forskellige arkivalier fra Emmerlev kommune, læge Ib Ludvigsen, Hvidovre: Breve fra Marcus Lauesen til C. J. Ludvigsen, Nis Matthiesen, Smedager: Forhandlingsprotokoller fra Smedager og Rebbøl kommuner, branddirektør H. Prinds, Visby: Dele af Fred. Høybergs privatarkiv, fhv. dommer H. H. Stegmann, Tønder: Erindringer (ms.), fru Kati

Svensson, Haderslev: Redaktør A. Svenssons privatarkiv og proprietær Kr. Vyff, Vonsild: Pastor M. Mørk-Hansens erindringer. Den samlede tilvækst ved afleveringer og gaver m.v. fylder ca. 30 hyldemeter.

En del af afleveringerne er ordnet og registreret. Ordningen af Tønder amtsarkiv og Haderslev amts visitorialsager er fortsat. Et alfabetisk seddelregister til Rise sogns kirkebøger er afsluttet.

Der afholdtes vinteren 1964/65 to af arkivar H. Worsøe ledede kursus i personalhistorisk arbejde. I årets løb er gennemført en omfattende og ret bekostelig brandsikring af arkivmagasinerne, i hvilken forbindelse hele den elektriske installation er blevet omlagt. Samtidig er der blevet indrettet et nyt mindre magasin i tagetagen. Den sidste mulighed for anbringelse af reoler er dermed udnyttet, og man omgås med udvidelsesplaner.

Københavns stadsarkiv

I 1964 havde stadsarkivets fonds en tilgang på 396 bd. og 3625 pkr. arkivalier, og der kasseredes 11,4 tons arkivalier. Den københavnhistoriske avisudklipsamling forøgedes med 1525 udklip. Udarbejdelsen af register til samlingens gruppe »personalia« fortsatte.

Et personregister til københavnske laugsprotokoller ældre end ca. 1700 er fremdeles under udarbejdelse. Dispatcheprotokoller 1777–1919 er omordnet og ny registratur udarbejdet. Et alfabetisk register til baron Adellers seglsamling er påbegyndt.

Udlån af arkivalier til brug uden for arkivet androg i alt 6739 stk. Arkivet havde 1173 besøgende (herunder telefoniske henvendelser), som foranledigede fremtagning af 8457 stk. arkivalier. Til besvarelse af 33 skriftlige forespørgsler benyttedes 1168 stk. arkivalier.

Stadsarkivets fotografiske atelier udførte 5524 stk. forskellige optagelser og leverede 7145 forstørrelser m.v.

Under redaktion af stadsarkivaren udsendtes Historiske Meddelelser om København årbog 1964.

Frederiksberg Stadsarkiv

I kalenderåret 1964 har der fra Stadsarkivet været foretaget 2.047 udlån, medens antallet af øvrige ekspeditioner (herunder afgivelse af oplysninger til offentlige myndigheder, undersøgelser o. lign.) har været 3.355. Tilbagegangen af arkivalier (enkelt-sager, bind og pakker) var 14.939, medens antallet af besøgende var 1.450. Arkivet omfatter nu ca. 4100 løbende meter. Der kasseredes i årets løb ca. 13 tons arkivalier efter de med den kommunale forvaltning aftalte retningslinier.

Køge byhistoriske arkiv

Arkivet har i 1964 fortsat sit indsamlingsarbejde af fotografier, dokumenter, protokoller etc.

Da byarkivet gennem adskillige år har set det som sin opgave at delagtiggøre publikum i det efterhånden meget store materiale der er indsamlet, har der i

1964 været afholdt to udstillinger i samarbejde med Køge Museum. Den første udstilling, der blev afholdt i påsken, omfattede en serie forstørrelser af fortrinlige fotografier fra krigen 1864 udlånt af det kgl. bibliotek. Denne billedsamling blev suppleret af byarkivets omfattende samling af originalfotografier af veteraner fra Køge og omegn. Endvidere var der på dekorativ måde udfærdiget lister over ca. 100 veteraner, og en særlig væg var forbeholdt navnene på de faldne fra Køge og omegn. I efterårsferien afholdtes en udstilling af byarkivets righoldige samling af gamle fotografier, der illustrerede de talrige beværtninger og gæstgiverier, der gennem tiderne har været i Køge. Billedmaterialet var så righoldigt, at det var muligt i mange tilfælde at vise, hvorledes gæstgiverierne så ud helt tilbage til firserne og halvfemserne og suppleret med fotografier af de tidligere ejere. På et bykort (Ca. 2 × 2 m) var indtegnet navnene på alle de gennem ca. 300 år opsporede beværtninger. Der var godt besøg til begge udstillinger.

Kalundborg by- og egnshistoriske arkiv

Af betydelige indleveringer kan nævnes »Sømandsforeningen Enigheden«, som har skænket hele sit arkiv fra foreningens start i 1875 til 1965. Heri findes også arkiv for »Fiskernes Bjærgningslav«, nærmest en dagbog over samtlige strandinger gennem $\frac{3}{4}$ århundrede. Lavet er nu ophørt. Ligeså har Kalundborg Husmoderforening deponeret sit mønstergyldige arkiv, dækkende årene 1920–1944, på byarkivet. Fra fru skoleinspektør Skouby har arkivet modtaget korrespondance vedr. og forarbejder til den samling historiske realiteter som skoleinspektør Skouby udarbejdede for byrådet, heri meget fra Henrik Larsens hånd.

Som svar på forespørgsler har arkivet foretaget en del undersøgelser vedr. personer, slægter og huse, og Kalundborg brandtaksationer er under afskrivning.

Endelig er forberedelser til indflytning i Kalundborg Bibliotek indledt.

Midtsjællands lokalhistoriske arkiv, Ringsted

Arkivets arbejdsudvalg på 10 medl. som mødes 1 gang om måneden, har fortsat avisregistreringen samt registrering af indkommet arkivmateriale, herunder de i området nedlagte mejeriers protokoller og regnskaber, samt et værdifuldt billedmateriale fra en af Ringsteds ældste fotografforretninger. Arkivet har i årets løb anskaffet en båndoptager med henblik på optagelse af samtaler og stemmer, navnlig med ældre dialekttalende personer.

Næstved by- og egnshistoriske arkiv

Arkivet blev stiftet d. 19. marts 1964 af en kreds af interesserede, som på det stiftende møde fastlagde arkivets område, der efter forhandling med omliggende arkiver blev indtegnet på kort, som er tilstillet disse arkiver. Der er tilvejebragt et økonomisk grundlag for arkivets arbejde, og arkivet har fået husrum på Centralbiblioteket. Selve arkivudvalget har suppleret sig med andre interesserede, som har påbegyndt en registrering af en stor mængde arkivalier, overladt arkivet af Næstved Museum.

Lollands arkiv

Siden oprettelsen i 1962 har arkivet modtaget 90 bøger og protokoller, 131 kort, småhæfter, lokalhistoriske manuskripter m.v. og 2000 fotografier, prospektkort o. lign.; fra landsarkivet i København er desuden modtaget 290 bind og 264 pakker vedr. 12 lollandske retskredse og spændende over perioden 1813–1927, i alt 33,5 reolmeter. Blandt det fra privat side modtagne er flere foreningsarkiver.

Kartotek over, hvad der i Erhvervsarkivet i Århus findes vedr. lollandske firmaer, er oprettet.

Med støtte af hhv. Lollands Handels- og Landbrugsbank og Den lollandske Landbostands Sparekasse er udgivet to bøger: 1) Maribo som stiftsby og mødested, 1962 (144 sider) og 2) Georg Wiingaard: Dem fra Lolland, sidste samling, 1964 (181 sider). Arkivet har bekostet en enkelt filmoptagelse.

Willemoesgaardens Mindestuer, Assens

Fra Rigsarkivet er som depositum modtaget kopier af tinglæste dokumenter fra Baag herred og Assens by 1801–1927. Kopier af matrikelskort over Assens by fra 1876 er anskaffet. Af andre erhvervelser kan nævnes protokoller, slægthistorisk materiale, spillemandsnoder fra Assens og omegn 1870. Forfatteren Olaf Andersens arkiv er skænket til arkivet, stemmearkivet forøget, billedarkivet ligeledes og avis-klipsamlingen videreudbygget.

Middelfart by- og egnhistoriske arkiv

Året 1964/65 har for arkivet været et af de bedste indsamlingsår af arkivmateriale.

Billedsamlingen er bleven forøget med 191 billeder og 13 portrætter, i alt 204, så den rummer nu omkring 2000 billeder. Der er arkiveret 105 sager, hvoraf mange igen rummer et stort antal akter. Der er blandt de erhvervede sager mange meget interessante og værdifulde breve og andet levnedsmateriale. Af ganske særlig værdi er også det gamle marsvinslaugs papirer, ligesom overflytningen af Rigsarkivets dubletsamling af tinglysningsdokumenter er meget værdifuld for det lokalhistoriske studium.

Faaborg byhistoriske Arkiv

I dagene 21.–23. marts afholdt arkivet, sammen med Hjemstavnmuseet »Den gamle Gaard«, en mindeudstilling for krigen 1864.

Da det kniber med hyldeplads, er der i arkivlokalet opsat en Reska-reol (40 hylde-meter).

Skibsreder H. Svenningsen har foræret en båndoptager, der allerede er blevet flittigt benyttet. Fra Rigsarkivet er modtaget en stor samling kopier af tinglysningsdokumenter (1817–1927). I 1964 er indgået 2618 enheder og udlånt 237. 545 personer har aflagt arkivet besøg, deriblandt ikke så få udlændinge.

I årets løb er foretaget de sædvanlige registreringer, ligesom den store kortsamling er bragt i orden.

Lokalhistorisk Samling, Hjørring

Lokalhistorisk Samling drives af Centralbiblioteket for Hjørring Amt og Vendsyssels historiske Museum.

Samlingerne, som har lokale på museet har i det forløbne år arbejdet med registrering af aviser, ordning af avisudklip og billeder samt katalogisering af arkivalier.

Fra Landsarkivet i Viborg er modtaget protokoller og pakker indeholdende tinglyste dokumenter for Hjørring Købstad, Vennebjerg og Børglum herreder.

Fra Hjørring Kommune er modtaget forskellige arkivalier ligesom der fra foreninger er modtaget forhandlingsprotokoller. Der er foretaget affotografering af flere lokale arkivalier.

Sæby historiske arkiv

Byarkivet har i kalenderåret 1964 modtaget fra Landsarkivet i Viborg protokoller og pakker vedrørende tinglæste dokumenter for tidsrummet 1847–1927, omfattende Sæby købstad og Dronninglund herred. Billedsamlingen er forøget med ca. 100 billeder, fortrinsvis portrætter. Avisklipsamling 1936–60 er indbundet, og person- og sageregister herover afsluttet. Registrering af lokale aviser fortsætter.

Arkivet har anskaffet en båndoptager og adskillige samtaler med byens ældre borgere er optaget på lydånd. Herudover har arkivet modtaget en del lokalhistorisk litteratur, foreningsprotokoller, ældre postkort m.v.

Viborg byhistoriske arkiv

Arkivet er siden 1. oktober 1963 flyttet til nye og rummelige lokaler i den nye biblioteksbygning på Vesterbrogade, og det er siden 18. februar 1964 ophævet som selvejende institution og indlemmet i Centralbiblioteket som en særlig afdeling, men med bibeholdelse af det hidtidige navn.

Blandt arkivets nyerhvervelser må særlig nævnes det materiale vedrørende de gamle bygningers ejerhistorie, som arkivets stifter, revisor Otto von Spreckelsen, efterlod sig ved sin død i juli 1963. Endvidere har arkivet påbegyndt opbygningen af et lokalhistorisk båndarkiv.

Randers byhistoriske arkiv

Arbejdet med opmåling af gamle Randers-gårde og -gadebilleder fortsætter. Opmålingen foretages af elever i Randers tekniske skole og de færdige opmålinger arkiveres i det byhistoriske arkiv sammen med ældre opmålinger af allerede nedrevne eller truede ejendomme. Til arkivets bestand af modeller af gamle Randers-gårde har man i beretningsåret kunnet føje en model af hjørneejendommen Snaregade-Klostergade.

Arkivets samlinger er blevet forøget betydeligt med dokumenter, fotografier m.m., der fortæller om det gamle Randers og Randers-borgere. Fra landsarkivet i Viborg er indkøbt en mikrofilm med fortegnelse over landsarkivets arkivalier fra Randers,

og det byhistoriske arkivs samling af bånd er forøget med optagelse fra de to sidste lokalhistoriske spil, »Byen og borgen« og »1814«.

De gamle bybilleder (malerier, tegninger o.a.) som tilhører Randers kulturhistoriske Museum, er midlertidig ophængt i arkivets lokaler.

Ebeltoft byhistoriske arkiv

Det byhistoriske arkiv, som er en afdeling af museet, fortsætter sit arbejde med indsamling af arkivalier, fotografering af bygninger, som står foran nedrivning eller ombygning, fotografering af områder som inddrages til bebyggelse m.v., optegnelser af kulturhistorisk stof. Således har man fået optegnelser om nedlagte røge-rier, tidligere tiders maltkøller, brandvæsenet før det blev kommunalt, næringslivet i tiden efter den første verdenskrig med dens mange krak, livet på en herregård, fortalt af en landarbejder, og lignende stof.

Arkivet har et nært samarbejde med aviserne og modtager herfra et stort billedstof. Til gengæld er arkivet til rådighed med oplysninger om personer og historisk stof, vedrørende byen og omegnen.

Lokalhistorisk samling, Århus

Blandt nyerhvervelserne kan nævnes Erik Graves ligprædiken over Mette Rosenkrantz (d. 1666). Arbejdersangkoret Capella har overladt samlingen sit arkiv. Samlingens bestand af lokalhistoriske film og lydbånd er blevet ordnet og katalogiseret. Den omfatter i øjeblikket 22 film og 4 bånd. Billedsamlingen er vokset ved gaver, køb og udnyttelse af bibliotekets egen pladesamling. Ved årets slutning var ordnet og opstillet ca. 17.000 topografiske billeder og ca. 5.000 portrætter.

Til udstillingen »Århus 1864«, der var arrangeret af Århus Byhistoriske Udvalg, bidrog samlingen med et udvalg af billeder.

I samarbejde med Lokalhistorisk Samling har en kreds af beboere i Skejby og Lisbjerg påbegyndt en indsamling af billeder, dokumenter og andet egnhistorisk materiale.

Det byhistoriske arkiv for Odder og omegn

De frivillige arkivmedhjælpere har som tidligere arbejdet 2 aftener om måneden med registrering af aviser, ordning af udklip og billeder. Der er optaget en farvefilm af en stor hjemmeværnsfest i sommer og båndoptageren har været brugt flittigt til optagelse af interviews og samtaler. Arkivet har medvirket med arkivalier fra besættelsestiden ved en hjemmeværnsudstilling, og de gamle film har været vist i adskillige foreninger, hvor flere af lydbåndene er blevet afspillet.

Varde byhistoriske arkiv

Arkivet har i det forløbne år fortsat indsamlingen af forskelligt materiale: hovedbøger, regnskaber, fotografier, tegninger, pressefotos og negativer fra »Vestkystens« Vardeafdeling, nogle selvbiografier m.m. Særlig må nævnes en stor gave fra

pastor E. Ellers dødsbo med billeder og arkivalier. Arkivet har købt en film om kommunesammenlægningen (med Varde landsogn), optaget af journalist Bornefeldt, og en farvefilm, optaget af tandlæge Koch, af det gamle Varde. Fra landsarkivet i Viborg har man som depositum modtaget en lang række genpartier af tinglæste dokumenter ved Varde købstad samt Ø. og V. Horne herreders ret. P. g. a. manglende tid og arbejdskraft er kun det i løbet af året indkomne materiale registreret.

Aabenraa byhistoriske arkiv

Arkivet er i det forløbne år flyttet fra rådhuset til Aabenraa museum.

I årets løb har man fortsat indsamlingsarbejdet og navnlig med hensyn til fotografier og postkort har året været udbytterigt. Den største samlede tilgang indgik til arkivet fra et dødsbo (ejereren havde været skomagemester, forsikringsagent, fotograf, slikhandler og brandmand). Herudover har arkivet modtaget en del arkivalier såsom skøder, protokoller, fagforeningsbøger m.v. Stemme- og filmsudvalget har fortsat arbejdet med optagelse af lydbånd i sønderjysk dialekt.

Arkivet afholder hvert forår en udstilling, i år var emnet »Aabenraa i litteraturen«. Udstillingen var ualmindelig godt besøgt.

Arkivet (Aabenraa byhistoriske forening) har i år nedsat et udvalg til forberedelse af arbejdet med bevarelse af gamle huse og gadebilleder.

Det kgl. Bibliotek

I fortsættelse af den linie, der har været fulgt i en årrække, er der i 1964 oprettet en ny selvstændig afdeling, katalogiseringsafdelingen, under ledelse af en førstebibliotekar. Denne afdeling varetager den alfabetiske katalogisering for både danske og udenlandske afdeling.

Af bibliotekets årsskrift *Fund og Forskning* udkom bind XI med artikler bl. a. om Melchior Lorck (af Erik Fischer), Absalon Pederssøn (af Solveig Tunold), Helsingørs første trykkeri (af R. Paulli), J. B. Mencke og hans bog om de lærdes humbug (af E. Spang-Hanssen). Desuden behandles Grundtvig i P. C. Skovgårds og J. Th. Lundbyes kunst af hhv. H. P. Rohde og Povl Eller. Endvidere har biblioteket udsendt katalogen *Nyere samfundsvidenskabelig litteratur. Sociologi, økonomi, politik*.

I bibliotekets forhal har der været afholdt 9 udstillinger, hvoraf kan nævnes: Mindeudstilling for Jens Baggesen ved hans 200 års dag. Udstillingen »Krigen 1864 i samtidige billeder« i anledning af 100-året. Denne udstilling vist senere i Kiel. Shakespeares 400 års dag var anledningen til en omfattende udstilling af Shakespeares og enkelte samtidiges værker; private samlere og museer bidrog med udlån til udstillingens omfattende indhold. – I efteråret åbnedes udstillingen »Danmark 1914–18. Blade af krigens dagbog«, som en overgang suspenderedes for at give plads for »Tre danske humanister. Vilhelm Andersen, Aksel Olrik, Valdemar Vedel« i forbindelse med Vilhelm Andersens 100 års dag. I forbindelse med de danske uger afholdtes i Stockholm udstillingen »Guldalderen i dansk litteratur«, hvortil biblioteket havde udgivet en af amanuensis Mogens Brøndsted udarbejdet publikation med vejledning for publikum og en introduktion til den danske guldalder.

Biblioteket har modtaget en lang række besøg af enkeltpersoner og grupper, deriblandt 2 hold fra det af »Historisk Fællesforening for Københavns Amt« afholdte kursus i arkiv- og biblioteksbenyttelse, og hold fra FOF's aftenhøjskole i Søllerød og fra Frederiksberg Kommunale Fortsættelseskursus, arrangeret i forbindelse med de lokalhistoriske foreninger.

Danske afdeling har foruden pligtafleveringen erhvervet 306 værker som gave, 1345 ved køb.

Af *Håndskriftsafdelingens* accession kan bl. a. omtales: Stamtavler over slægterne Dolleris og Hastrup. En dagbog, ført i tiden 8. februar 1849 – 16. februar 1851 af menig Hans Nielsen Nordbye fra Duemose på Brylle Mark ved Odense. Optegnelser fra krigen 1864 af sadelmager Hans Hansen, Hækkerup. Eigil C. F. N. Gottlieb: Stamtavler over slægterne Claessen og Sprunck fra Helsingør samt over slægterne Gottlieb og Tandrup. Familiebreve til og fra Georg Møller, sognepræst, sidst i **Ketting**, og hustru Ida, født komtesse Knuth, deres børn og søskende samt personalia for medlemmer af familierne Knuth, Mylord og Møller. Stamtavler over slægten Lundsteen. Helge Stie Jensen: »Gamle bornholmske købmandsgårde i Rønne købstad. Holmen: Grummekulegade – Leegårds Plads – Skidenstræde – Adelgaden og Rosengaden 1700 til 1965«. Søren Jensen (1837–1913): Optegnelser om Randers i fortid og nutid. En mere udførlig oversigt over håndskriftsafdelingens accession offentliggøres i de kvartårligt udkommende »Meddelelser fra Rigsbibliotekaren«.

Kort- og billedafdelingens accession har i det forløbne år andraget ca. 48.000 blade. Af større gaver kan nævnes: ca. 1.200 billeder fortrinsvis portrætter og gruppebilleder fra boet efter komponisten Hakon Børresens enke, ca. 700 portrætter (familierne Jhøncke, Ballin, Richter og Hindenburg) samt topografiske billeder fra fru Gerda Bay, ca. 500 danske og udenlandske portrætter af skuespillere og komponister samt ca. 100 topografiske blade fra organist P. S. Rung-Keller, ca. 200 musikerportrætter fra Dansk Musikerforbund. Større billedsamlinger (fortrinsvis portrætter) fra kunsthändler Georg Kleis, fru J. Flach-Bundegaard, auktionsholder E. Winsløw (familierne Gredsted, Holtzer, Trautner, Ostefeld og Winsløw), overinspektør Kai Uldall (familien Uldall), bogtrykker E. Myrdahl (familien Myrdahl), afdelingsleder V. Godske-Nielsen, fru Elisabeth Hude, fru Ebba Skjerne, Jul. Margolinsky (bl. a. familien Goldschmidt), fru Mathilde v. Haffner, Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, Nørresundby og Sundby-Hvorup kommunes biblioteker og Køge byhistoriske arkiv. Desuden fra boerne efter fru Martha Dolleris, overlærer frk. Betty Lund, overretssagfører Thorvald Mikkelsen, grosserer F. Zachariae, fhv. rigsbibliotekar Svend Dahl, højstetsjustitiarius E. Th. D. Hvidt, professor August Krogh, civilingeniør Hjalmar Lundsteen og fysiologen J. Lindhard. Af køb kan nævnes: 8.500 blade (portrætter, topografiske blade og kort) af boet efter antikvarboghandler Th. Johansens enke, 40 håndkolorerede litografier i folio med norske motiver, scm J. W. Cappe'en, Oslo, har ladet fremstille efter akvareller udført 1826–27 af den bergensiske maler Jch. F. L. Dreier (1775–1833), 18 alummer med i alt ca. 500 portrætter hidrørende fra boet efter arkitekt Schjøtt, 5 yderst sjældne stereoskopfotos fra krigen 1864 optaget af hoffotograf J. Petersen, ca. 300 fotos fra krigen 1914–18, ca. 350 fotos fra den franske okkupation af Syrien 1920–25, en samling portrætter af J. F. Willumsen og dennes slægtninge, en akvarel forestillende den grønlandske koloni Nanortalik 1834, udført af I. Aarøe samt 22 store fotografier af yngre danske digtere, optaget af pressefotograf Gregers Nielsen.

Statsbiblioteket i Århus

De vigtigste erhvervelser inden for gruppen historie og litteratur er Aarhus Teaters arkiv og professor, dr. phil. Ernst Frandsens papirer.

Det første er meget omfangsrigt og spænder over årene fra det nuværende teaters oprettelse i 1900 til årene omkring 1955. Fra det tidligere teater i Kannikegade er der kun bevaret en repertoire-bog for sæsonerne 1885/86–1897/98. Af særlig værdi er en stor brevsamling, som dog sammen med enkelte dele af det øvrige materiale kun vil kunne benyttes efter særlig tilladelse fra overbibliotekaren. Til arkivet hører ligeledes en repertoire-bog fra Odense Teater fra slutningen af forrige århundrede, der uvist på hvilken måde er indgået i Aarhus Teaters papirer. Dette arkiv suppleres af lektor Gundels store teaterhistoriske samling, som håndskriftsamlingen allerede tidligere har modtaget.

Manuskripterne fra professor Ernst Frandsen (1894–1952) begynder med hans konkurrence-opgave om Jylland i dansk litteratur (1929) og afsluttes med manuskriptet til afhandlingen om middelalderlig lyrik (trykt i Danske Studier 1954, p. 75–108), det sidste, han har skrevet, med fragmenter af arbejderne før ansættelsen ved Aarhus Universitet. Mellem papirerne foreligger desuden manuskripter til flere taler og til forelæsningerne.

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

Om virksomheden på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv i beretningsperioden kan siges, at den i de senere årsberetninger omtalte pladsmangel nu har udviklet sig på en helt katastrofal måde. Medvirkende hertil er de meget store arkivsamlinger, man har fået fra de faglige og politiske hovedorganisationer, og dette i forbindelse med den udvidede lånevirkksomhed og de mange forespørgsler har vanskeliggjort arbejdet, idet der ikke er plads til at opstille det materiale, der burde katalogiseres.

Denne beklagelige tingenes tilstand må konstateres, samtidig med at biblioteket og arkivet på mange områder i det forløbne år har været benyttet af et stigende antal personer, for hvem det er karakteristisk, især hvor det drejer sig om lånere fra de højere læreanstalter og universiteterne, at deres studieformål kræver en udstrakt og tidkrævende medvirken fra bibliotekets og arkivets personale.

Af materiale, man har modtaget i årets løb kan, ud over gaver fra privatpersoner, nævnes et betydeligt arkiv- og billedmateriale fra det nedlagte bryggeri »Stjernen«. Endvidere har »Socialdemokratisk Forbund« i forbindelse med nyindretning af sine lokaler afleveret et endog meget stort arkiv, der i mange henseender er et værdifuldt historisk supplement til tidligere afleverede arkivalier. Til dette må føjes det materiale, der regelmæssigt tilsendes fra trykkerier og institutioner og organisationer i ind- og udland, der supplerer bestanden i arkiv-, fag- og tidsskriftsamlingerne.

Vanskelighederne med at placere materialet på en tilgængelig måde har bevirket, at man i beretningsperioden ikke har kunnet udsende en emneliste over tilgangen af nyere litteratur og tidsskrifter.

I årets løb er registreret 690 nye bøger. I biblioteket findes 343 løbende tids-

skrifter og 85 fagblade. På fællesskandinavisk basis har man medvirket ved udarbejdelsen af fortegnelsen over økonomiske og politiske tidsskrifter i de faglige og videnskabelige biblioteker i de nordiske lande »List Econ«.

Som tidligere er der til hjælp for lånere udarbejdet analysekort på tidsskriftartikler.

Man har bidraget med arkivalier og billeder til forskellige udstillinger i ind- og udland og til forskellige udsendelser i TV. Det kan i øvrigt bemærkes, at netop arkivets billedsamlinger i de senere år har været stærkt benyttede, og det må overvejes, hvorledes en fornyelse og ordning af materialet vil kunne etableres. Det er uundgåeligt, at billederne under de nuværende opbevaringsforhold og ved det intensive udlån hurtigt slides.

Det kan konstateres, at arbejdet i større omfang end tidligere præges af skriftlige og mundtlige forespørgsler vedr. fremskaffelse af oplysninger og billedmateriale i anledning af enkeltpersoners og institutioners mærkedage og jubilæer.

Bestyrelsen for institutionen bestod i beretningsåret af følgende: Valgt af Landsorganisationen i Danmark: Sekretær Frands E. Pedersen (formand) og sekretær Verner Sørensen. Valgt af Socialdemokratisk Forbund: Partisekretær Niels Mathiasen og hovedkasserer Per Møller Petersen. Valgt af Arbejdernes Fællesorganisation i København: Formand Andreas E. Hansen og sekretær Hans Andersen. Valgt af Det kooperative Fællesforbund: Direktør Peder Nørgaard og direktør Erik Hauerslev. Den daglige ledelse har været varetaget af arkivar Børge Schmidt i samarbejde med Lilian Fluger og Leif Larsen.

Dansk Folkemindesamling

Afdeling I. Indsamlingen. Som led i den planlagte folkløristisk-etnologiske punktundersøgelse i Sønderjylland har Gustav Henningsen foretaget prøveoptegnelser i Haderslev og omegn, hvorfra han har hjembragt 6 + 6 lydbånd. Jette Levy og Iørn Piø har optegnet eventyr og historier i Øst- og Midtjylland. Aage Skjelborg har optegnet varseltro i Nørrejylland, og Erik Kaas Nielsen har fortsat sine indsamlinger af børns traditionsstof. Gennem en eksamensopgave, som socialrådgiver Per Buresø-Jespersen har udarbejdet på Danmarks sociale Højskole (med Iørn Piø som indkaldt lærer), har afdelingen erhvervet et større statistisk behandlet materiale til belysning af den »lille« overtro i sociologisk belysning. Gustav Henningsen har været på arkivbesøg og indsamling i Spanien.

Arkivet. En nyordning af billedarkivet er blevet påbegyndt. Nye positiver er blevet lavet på grundlag af de gamle glasplader, bl. a. i Evald Tang Kristensens, Thomas Bangs og Niels Sørensen samlinger.

I maj optog Folkemindesamlingen sammen med Dansk Kulturfilm filmen Kaptajn Voms Teater (24 min.) om Albert Erastus Dauches omrejsende marionetteater. Instruktør var Jørgen Vestergaard med sagkyndig assistance af Anders Enevig og Gustav Henningsen. Filmen er nu indgået i Statens Filmcentrals almindelige udlejning. I november præsenterede Folkemindesamlingen denne samt samlingens to andre film for en indbudt kreds og for pressen: Egeskov marked (optaget 1963 af Frank Paulsen og Anders Enevig) og Trommedans i Thule (optaget 1962 af Jette Bang og Kaj Mogens Jensen).

Afdelingen har foretaget en Xerox-kopiering af Svend Grundtvigs og Jørgen Blochs manuskript Corpus Carminum Færoensis I-XVI til Færøsk Laboratorium, Landsbókasaf og Føroya Fróðskaparfelag, Tórshavn, samt Svenskt Visarkiv, Stockholm. Den sikkerhedsmæssige affotografering af originalmaterialet i Folkemindesamlingen er blevet fortsat. Samlingen af mikrofilm af privatejede håndskrifter med folkloristisk indhold er blevet forøget med 16 numre. Afskrivningen af alle eventyr og historier indsendt til eller optegnet af Folkemindesamlingen mellem 1904 og 1960 er tilendebragt. En kopi heraf er overdraget Nordisk Institut for Folkedigtning, som ved sin fungerende forstander, mag. art. Bengt Holbek, bistod Folkemindesamlingen under dette afskrivningsarbejde.

En fuldstændig oversigt over alle stikord i de meget omfattende alfabetiske registre over samlingens materiale er nu tilendebragt med henblik på en redaktionel bearbejdelse.

Elisabeth Køster har overdraget samlingen en kopi af sin specialeopgave over heksetro i England med specielt henblik på Essex. Gennem Anders Enevig har Folkemindesamlingen fået tilsagn om overdragelse af en cirkushistorisk studiesamling, bestående af bl. a. Anders Enevigs samling om de farende folk, Jens Preben Tersgovs samling af cirkusplakater og programmer m. m., Niels Bang Nicolaisens samling af cirkuslitteratur m. m., Kurt Møller Madsens samling af cirkuslitteratur m. m., Erik Lunds samling om Pjerrot og Mester Jakel-teatre m. m.

Biblioteket er ved køb, gaver og bytteforbindelser forøget med 188 bind og 137 hefter og særtryk. En nyordning af bøger udkommet efter 1960 er påbegyndt.

Kongresser og foredrag. Gustav Henningsen har deltaget i den 7. Etnolog- og antropolog-kongres i Moskva med foredraget »Witch-Belief in Daily Life«, i Donnerska Institutets symposium over skæbnetro i Åbo og i en kongres om havets etnologi i Porto (Portugal). Iørn Piø har holdt foredrag med demonstrationer af afdelingens materiale bl. a. i enkelte lokalhistoriske samfund.

Anden virksomhed. Afdelingen har besvaret en lang række inden- og udenlandske forespørgsler samt stået til rådighed for universitetsstuderende, lærerstuderende, lokalhistorikere o. m. a. I november 1964 arrangeredes en mindeudstilling i Det kgl. Biblioteks forhal i anledning af 100-året for Axel Olriks fødsel, og i samme anledning tilrettelagde Piø en radioudsendelse, hvori bl. a. fru Benedicte Brummer, f. Olrik, Hans Ellekilde og Niels Lukman medvirkede. Sammen med Gyda Uldall har Piø produceret en TV-udsendelse om tre eventyrfortællere. Gustav Henningsen har i forårssemestret ved Københavns Universitet i faget folkemindesvidenskab holdt øvelser og forelæsninger over »Heksetro og trolddom«.

Afdeling II. Båndarkivet er i årets løb blevet forøget med henved 300 nye bånd. Over halvdelen af dette nye materiale stammer fra de fortsatte indsamlinger i Danmark, der også i 1964 i vidt omfang er foregået i samarbejde med Danmarks Radio i tilknytning til de månedlige udsendelser *Folk Synger*. Optagelsesarbejdet er foretaget af Thorkild Knudsen, Anelise Nørgård, Svend Nielsen og Carsten Bregenhøj. Endvidere er en række optagelser tilvejebragt af Aage Skelborg, der har foretaget en egnsundersøgelse i Nørrejylland. Både Thorkild Knudsen og Svend Nielsen har været på indsamlingsrejser i Island og har hjembragt en omfattende samling optagelser. Thorkild Knudsen har fortsat sin virksomhed for Scottish Studies i Edingburgh og har samtidig videreført sine studier af forskellige former for skotsk folkemusik, i første række

den ornamentale salmesang fra Hebriderne. Birthe Trærup har på ny været i Jugoslavien og fortsat sine undersøgelser af folkemusikken i Makedonien. Kirsten Thorborg har foretaget indsamling af musik i Japan for Folkemindesamlingen, og Inger Wulff indspiller musik på Philippinerne. Folkemindesamlingen har fra filmfotografen Jens Bjerre modtaget kopier af hans store samling af musikoptagelser i Afrika, Kashmir, Australien, Ny Guinea, Japan og Oceanien. Endvidere har man fra Nationalmuseet erhvervet kopier af en samling af bånd med en indføring i indisk musik, der i 1961 blev indtalt af V. K. Nulkar på foranledning af Fridolin Weis Bentzon og Poul Rovsing Olsen.

Registreringen og katalogiseringen af materialet fortsættes. Jane Rossen har påbegyndt en systematisk transkription af samlingens indiske og arabiske optagelser.

Poul Rovsing Olsen har deltaget i Etnolog- og Antropolog-kongressen i Moskva med et indlæg om vokalbordunen i Den persiske Golf. Rovsing Olsen har endvidere tilrettelagt en ny radioserie med ikke-europæisk musik »Fremmede toner«.

Der afholdes stadigvæk regelmæssige seminarer, hvor igangværende eller afsluttede undersøgelser præsenteres. Således har der været afholdt en række seminarer om bl. a. hvert af de flg. emner: Eskimosang, indsamlingen på Island, samt kunst- og folke-musik i Japan.

I årets løb har Poul Rovsing Olsen publiceret to afhandlinger baseret på samlingens påtagelser: »Dessins mélodiques dans les chants esquimaux du Groenland de l'est« og »Enregistrements faits á Kuwait et á Bahrain«.

Mogens Helmer Petersen har som speciale-afhandling på Københavns universitet skrevet om Kingo-sangen. Thorkild Knudsen har holdt en række forelæsninger for universitetsstuderende i faget folkemindevidenskab.

På grund af den katastrofale pladsmangel er en del arkivalier blevet pakket i kasser. Nogen løsning på lokaleforholdene kom der ikke i 1964, men der har været ført forhandlinger med Nationalmuseet om en udflytning af såvel afd. I som afd. II til mu-seets bygninger i Brede.

Foreningen Danmarks Folkeminder

Foreningen har som medlemslevering for 1964 udsendt følgende:

1. August F. Schmidt: Fra Djurslands gamle landsbyer. Folkeliv og festsikke.
2. 10. hefte af tidsskriftet »Folkeminder«, redigeret af L. Bødker og Chr. Lisse.
3. Bibliografi over dansk folkekultur 1961-62, ved G. Henningsen, B. Holbek og H. Rasmussen.

Nordisk Institut for folkedigtning

I kalenderåret 1964 har Institutet videreført arbejdet med en oversigt over de nordiske sangtypesystemer, har sammen med Dansk Folkemindesamling afd. I afsluttet afskrivningen af de utrykte eventyrsamlinger, og har arbejdet videre på registreringen af utrykte svenske eventyrsamlinger.

Institutet har i 1964 udsendt følgende skrifter: »The Nordic Riddle«, Terminology and Bibliography, by L. Bødker in co-operation with B. Alver, B. Holbek & L. Virtanen. – I. Kjær: Peder Låle og Cod. Basil. A.XI.67. [Studier 5; særtryk af *Arv* 1962-63]. – G. Henningsen: Det store skib og den store gård. [Studier 6; sær-

tryk af *Folkeminder*, hft. 9] og E. Dal: Ahasverus in Dänemark. [Studier 7; særtryk af *Jahrbuch für Volksliedforschung* 1964].

Instituttet har også i 1964 dannet rammen om den akademiske undervisning i nordisk folkemindevidenskab.

Institut for dansk Dialektforskning

Publikationer. M. B. Ottsen: Hostrup-Dansk II. Ordbog. Udgivet af Ella Jensen og Magda Nyberg. Andet bind (H–L, 224 s.). UfF.s Publikationer serie A nr. 21,2. – J. C. Urne: Agerdyrkingens Behandling paa Bornholm, udg. af Aage Rohmann (VIII + 107 s. + 5 pl.). UfF.s Publikationer seire B nr. 6. – Dialektstudier, 1. del, tilegnede Johs. Brøndum-Nielsen (208 s.) (Tillæg til Danske Folkemål, 18. årg.), red. af Poul Andersen og indeholdende afhandlinger, som alle er udarbejdet af medarbejdere ved instituttet. Desuden har instituttets medarbejdere publiceret afhandlinger i tidsskrifter uden for instituttet.

Undersøgelser. Ved Ømålsafdelingen er redaktion og revision af betydningsafsnitene til artiklerne i Ømålsordbogen videreført, og der er sideløbende hermed især arbejdet med tilrettelæggelsen af formafsnittene (lyd- og bøjningsforhold). Endnu må man afvente afslutningen af nogle systematiske undersøgelser, dels af sydømålenes struktur og dels af sjællandsk struktur. Der er desuden fortsat arbejdet med aflæsning af ømålstekster til publicering i Danske Dialekttekster, 2. hefte. Endelig er der udsendt to suppleringssspørgelister (nr. 17 og 18, henholdsvis marts og november 1964) til meddelerkredsen og en række provinsblade. Seddelsamlingerne er især herved forøget med ca. 7.500 sedler og Topografisk samling med ca. 400 blade. I den jyske afdeling har Ella Jensen og Magda Nyberg udarbejdet register til første bind af Ottsens Ordbog, læst korrektur på ordbogens 2. bd. og tilrettelagt manuskript til 3. bd. til trykning. De samme to medarbejdere har påbegyndt arbejdet med en monografi over Mandømålet på grundlag af et af Ella Jensen tidligere optegnet materiale. Bent Jul Nielsen har videreført arbejdet med undersøgelsen af dialekten i Bjerre herred og har påbegyndt udarbejdelsen af manuskript til en monografi over nævnte dialekt. Seddelsamlingerne er forøget med ca. 20.000 sedler ved udskrivning af optegnelser og ordlister samt afskrift af to Kr. Hald tilhørende samlinger, en fra Voldby på Djursland og en fra Anholt.

I *Lyd- og båndarkivet* er sagregistreringen af bånd og plader fortsat, ligesom der i en række tilfælde er blevet foretaget overspilninger af bånd og plader til studie- og undervisningsbrug. Samlingerne er blevet forøget med ialt 40 lydbånd.

Manuskriptsamlingen er ikke forøget i 1964, men til *lesesalens bibliotek* er ved gaver (udveksling) og ved køb indgået 321 bøger og hefter.

Rejser. Der er foretaget rejser af medarbejderne, enkelt- eller gruppevis, til verificering af optegnelser, til indsamling af materiale eller med båndoptagelser for øje. Poul Andersen har foretaget rejser på Øst- og Sydfyn, sammen med Inger Ejskjær på Nordvestfyn, Nordvest-, Syd- og Vestsjælland, sammen med Inger Ejskjær og Jørgen Larsen til Nordvestsjælland, sammen med Magda Nyberg til Langeland; Kr. Møller har rejst i Nordsjælland, Holbækegnen, Assens- og Kertemindeegnen; Chr. Lisse har rejst sammen med Inger Ejskjær til Stevns og Sydsjælland, sammen med prof. Anders Bjerrum til Østjylland; Jørgen Larsen har rejst i Nordsjælland og Inger Ejskjær på Stevns og i Sydvestsjælland. Ella Jensen og Bent Jul Nielsen har sammen

foretaget rejser til Vest-, Midt-, Sydøstjylland og Himmerland, og Bent Jul Nielsen har desuden foretaget optegnelsesrejse til Bjerge herred, og Ella Jensen til Vium, Torning og Herning.

Samarbejdet med Århus. Der er til Institut for jysk Sprog- og Kulturforskning ved Århus Universitet udlånt en del jysk seddelmateriale til affotografering.

Institut for jysk Sprog- og Kulturforskning

Arbejdet på instituttet har som forhen omfattet udsendelse af spørgelister, seddeludskrivning fra trykt og utrykt litteratur, affotografering af dialektmateriale uden for instituttet (først og fremmest fra IDD i Kbh.) alfabetisering og indordning af seddelmateriale og et omfattende arbejde med korttegning. Hertil kommer nu selve redaktionsarbejdet med redaktionsmøder og andet forberedende arbejde. – Spørgeliste AN er udsendt i 560 ekspl. (hjemkommet i 501 ekspl.), spørgeliste AO i 554 ekspl. (hjemkommet i 435 ekspl.) og spørgeliste AP i 536 ekspl. Endvidere er udsendt mindre spørgeliste 4 i 78 ekspl. (hjemkommet i 58 ekspl.) og mindre spørgeliste 5 i 191 ekspl. (hjemkommet i 150 ekspl.). – Alle instituttets seddelsamlinger er nu finalfabetiserede og let tilgængelige for redaktørerne. Bogstav a er desuden suppleret ved de ældre studenter, så sedlerne ligger redaktionsklare. Endvidere er samlingerne gennemgået af de yngre studenter, og sidsteledshenvisninger og suffikshenvisninger er udskrevet, således at redaktøren ved redaktion af det enkelte ord og den eventuelle suffiksartikel skulle have alt relevant materiale ved hånden. Ved excerpering og affotografering er seddelmaterialet i de forløbne måneder forøget med 105.000 *sedler*. – Korttegningen er blevet lettet betydeligt, efter at vi gennem en særbevilling har fået en ny type kort med påtrykte sognenumre. I årets løb er der blevet tegnet 59 lydgeografiske kort, og ca. 20 ordgeografiske kort er udarbejdet af studenter som del af deres dialektkursus (et eksempel er Aage Jørgensen. De jyske dialekters benævnelser for en tallerkenrække. Sprog og Kultur XXIV. 1–15). – I det forløbne år er der kun foretaget båndoptagelse i *Skødstrup* s. (ca. 2 timer) og i *Rudebøl*, Sydslesvig (ca. 1 time). – Under redaktion af Erik Dal, Jørgen Glahder, Niels Åge Nielsen, Peter Skautrup og Hans Veirup har instituttet udsendt: *Danica*, studier til Aage Hansen, Sprog og Kulturs skriftrække 1. Endvidere er *Sprog og Kultur XXIV, hæfte 1–2* udsendt. – Der har været afholdt 5 redaktionsmøder hvori har deltaget foruden lederen: K. Ringgaard, Niels Åge Nielsen, Hans Veirup, Ove Rasmussen, Mette Kunøe og Allan Karker. Redaktionsreglerne er nu snart færdigdrøftede og side 1–66 foreligger dupliserede til redaktørernes brug. Mindre ændringer må dog muligvis forudses efterhånden som vi indvinder erfaringer ved det redaktionelle arbejde. Af redaktørerne har Peter Skautrup, K. Ringgaard, Niels Åge Nielsen, Hans Veirup og Ove Rasmussen hver prøveredigeret et mindre afsnit, som er maskinskrevet med kopier, og det er hensigten snarest at sammenholde og gennemdiskutere disse. Forkortelseslisten foreligger i første korrektur. I trykfærdig stand vil den tillige indeholde en oversigt over de utrykte kilder, redaktionelle forkortelser, lydskrifttavler og translitterationslister m.m. – Gennem stud. mag. Kristian Kjær har instituttet fra Askov højskole fået foræret, hvad man der lå inde med af H. F. Feilbergs trykmanuskriptsedler, nemlig afsnittene: møllehjul-næsebid, nøkke-ringlejolle, sprængrod-strækning, sult-sølvhorn,

tagrødder-tåge, uberygtet-usote vejbar-vennik. – Frk. A. M. Nielsen har fortsat sin grundige gennemgang af Hundslundsmålets ordforråd og indsendt 13 kollegiehæfter. – Lærer Torsten Balle, Torsted, arbejder fremdeles selvstændigt og fortrinligt med aflæsning og udskrivning af Thy-bånd. – H. Chr. Nickelsen, Kiel, har påbegyndt udskrivning af det meget store materiale, som er indsamlet i Sydslesvig af Bruno Ketelsen, og som nu forefindes på Landesbibliothek, Kiel. Endvidere foretager han båndaflysninger og nye båndoptagelser i Sydslesvig. – Til slut skal atter fremføres et suk over vore pladsforhold. Ganske vist fik vi 1963 overladt et kælderum, som blev indrettet til bl. a. korttegning og båndaflysning, således at det blev muligt at give studenterne plads til at arbejde med deres afløsningsopgaver (korttegning o.s.v.), hvad der ellers ikke havde kunnet gennemføres. Men med det stigende antal studenter, der ønsker opgaver inden for dialiektkursus, vil selv denne udvidelse næppe slå til.

Institut for Navneforskning (Stednavneudvalget)

Som tidligere har instituttet været rådgivende i forbindelse med revision af Geodætisk Instituts målebordsblade og har besvaret et stort antal spørgsmål fra institutioner og enkeltpersoner i ind- og udland. Til den 1958 grundlagte marknavnesamling er der 1964 udskrevet materiale fra følgende områder: Præstø amt: Stevns og Fakse herreder, Odense amt: Vends herred og Ringkøbing amt: Hammerum herred.

Publikationer. Institutet har i 1964 fortsat arbejdet med retskrivningslister over Hjørring amt og Ribe amt samt begyndt arbejdet med retskrivningsliste over Thisted amt. Institutet har i 1964 udsendt Danmarks Stednavne XII, »Stednavne i Århus og Skanderborg Amter« ved Anders Bjerrum og Navnestudier III, »Marknavnestudier« ved Gordon Albøge, Vibeke Christensen, Ib Lumholt, Inge Lumholt, Lizzi Nykin, Birte Hjorth Pedersen, John Kousgård Sørensen, Lis Weise, Eva Villarsen og Inge Wohlert. Der er arbejdet videre med manuskripterne til »Svendborg Amts Naturnavne« ved Birte Hjorth Pedersen og Inge Wohlert, »Odense Amts Bebyggelsesnavne« ved John Kousgård Sørensen, »Ringkøbing Amts Stednavne« ved Gordon Albøge, »Præstø Amts Stednavne« ved Lis Weise, »Færøernes Stednavne« ved N. Djurhuus, »Personnavne i danske stednavne i Danlagen« ved Gillian Fellows Jensen, »Sokkelund Herreds Marknavne« ved Ib Lumholt og »Sydvestjysk navneskik gennem 300 år« ved Eva Villarsen Meldgaard.

Optegnelser. I Hjørring amt har lektor cand. mag. Arne Espesgård optegnet sognene Jerslev i Børglum herred og Sankt Hans i Vennebjerg herred og fhv. overbibliotekar, cand. mag. Helge Nielsen Bjergby sogn i Vennebjerg herred. I Thisted amt har universitetslektor, cand. mag. Gordon Albøge optegnet sognene Hundborg, Vang, Jannerup og Nørhå i Hundborg herred og Sønderhå, Hvidbjerg vesten Å, Ørum og Lodbjerg i Hassing herred. I Ålborg amt har professor, dr. phil. K. Hald optegnet sognene Ullis, Alstrup og Farsø i Gislum herred. I Ribe amt har afdelingsleder dr. phil. Kristen Møller optegnet sognene Anst, Skanderup Seest og Hjarup i Anst herred. I Odense amt har dr. Kr. Møller optegnet sognene Kerte, Orte og Ørsted i Båg herred. – Der er foretaget båndoptagelser af stednavne i Vejle, Skanderborg og Århus amter ved professor, dr. phil. Anders Bjerrum og ordbogsredaktør, cand. mag. C. Lisse.

Institut for Dansk Kirkehistorie

Af igangværende større videnskabelige undersøgelser kan nævnes »Folkereligionen i Danmark«, hvis hovedformål er at tilvejebringe metoder til en skildring af det danske folks religion. Første publikation fra dette forskningsprojekt kan ventes i løbet af et år. Af instituttets øvrige arbejde kan der være grund til at nævne en undersøgelse af danske salmer, som en kreds af studenter under forstanderens ledelse har påbegyndt med et studium af ortodoksiens og pietismens salmedigtning.

Instituttets bogsamling er vokset, og en gave på 20.000 kr. fra G. E. C. Gads fond har skabt grundlag for nye større anskaffelser.

I 1964 har instituttet udgivet følgende bøger:

1. T. Gudman-Høyer: »Kritik af et Kirkesyn«, 2. J. P. Jacobsens brevveksling med fagfæller, udgivet af Holger Brøndsted, 3. Luthers Skrifter i Udvalg ved Torben Christensen, Niels Nøjgaard, E. Thestrup Pedersen og Regin Prenter, bd. III og IV, 4. Vækkelsernes Frembrud i Danmark i første Halvdel af det 19. Århundrede, red. af A. Pontoppidan-Thyssen, bd. III, 1–2: De fynske Vækkelser.

Institut for Presseforskning og Samtidshistorie

Instituttet har i år udsendt to bøger, Tage Kaarsted: »Regeringskrisen 1957. En studie i regeringsdannelsens proces« (kr. 23,00) og »Sovjetunionens udenrigspolitik« (kr. 15,00); sidstnævnte, der rummer optryk af indlæggene på en nordisk ekspertkonference i Oslo, er udsendt i samarbejde med Norsk Utenrikspolitisk Institut og Utrikespolitiska Institutet i Stockholm. Begge skrifter har været i godt salg, men haves endnu på lager ligesom instituttets tidligere publikationer.

I årets løb gennemførtes et forskningsprojekt i kvantitativ indholdsanalyse over »Fire danske dagblades holdning til NATO 1949–1963« der foreligger duplikeret i meget begrænset oplag. En undersøgelse over pressens adfærd under valgkampen 1964 nærmer sig fuldførelse. Derudover er der, bl. a. med henblik på undervisningen på Journalisthøjskolen, fremstillet en del dupliserede hæfter, bl. a. H. Westergård Andersens oversigt over dansk politik mellem 1920 og 1965, Niels Thomsens oversigter over pressen i de vigtigste større lande. Førstnævnte vil blive udgivet i bogform i samarbejde med Danmarks Radio.

Instituttets bibliotek blev i 1964 udvidet betydeligt med i alt 358 bind, herunder en større samlet gruppe på 32 bind vedrørende presseforskning. Arkivet er videreført uden ændringer. Fra Institut for Historie og Samfundsøkonomi i København overtog Institut for Presseforskning og Samtidshistorie i 1964 videreførelsen af avisregistraturen.

Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

Selskabet har i 1964 afsluttet en af sine arbejdsopgaver med udsendelse af en publikation, nemlig *Guvernør Edward Carstensens Indberetninger fra Guinea 1842–1850* udgivet ved Georg Nørregård (444 sider samt illustrationsplancher og kortbilag; 24 kr. hæftet, 30 kr. indbundet plus oms; Gad).

Arbejdet på de øvrige udgaver, som nævntes i den forrige beretning, fortsættes. Af disse ventes følgende udsendt i 1965: (1) Malmø Rådstueprotokol (Stadsbøk) 1503–1548 udgivet ved Erik Kroman (2) Roskilde Kapitels Jordebog 1568 udgivet ved J. O. Arhning, og (3) Det Kgl. Rettertings Domme og Rigens Forfølgninger fra Christian III's Tid 2. bind udgivet ved Troels Dahlerup.

Selskabet har i 1964 vedtaget at udgive en samling aktstykker fra drøftelserne i de øverste regeringskredse i 1840'erne af en forfatnings- og forvaltningsreform i det danske monarki. Udgaven skal i første række omfatte bilagene til Gehejmestatsrådets protokol over forhandlingerne 24.–28. januar 1848 om ordningen af statens offentlige anliggender. Udgivelsen vil ske ved arkivar, mag. art. Niels Petersen.

Udvalget for Udgivelse af Kilder til Landbefolkningens Historie

Udvalget har i 1964 videreført rækken af Ældre danske Tingbøger med udsendelse af hæfte 3 af Sokkelund herreds tingbog 1630–32 ved Ole Karup Pedersen og hæfte 1 af Sokkelund herreds tingbog 1632–37 ved Karen Marie Olsen.

I serien Lensregnskaber og Lensjordebøger er udsendt Silkeborg lens jordebog 1586 ved Poul Rasmussen; i serien Adelige Jordebøger er udsendt Jacob Ulfelds jordebog 1588 ved Svend Gissel, og i serien Præsteindberetninger er udsendt Præsteindberetninger om fæstegods m.v. i Vendelbo stift 1568 og 1599 ved C. Rise Hansen.

Endelig er der under redaktion af Jens Holmgaard udsendt 5. hæfte af Udvalgets meddelelser »Bol og By«. Hæftet indeholder seks landbohistoriske afhandlinger: af Svend Gissel afhandlinger om Bol og by på Selsø og om Sjællands gamle kornmål; af Knud Prange afhandlinger om selvejets omfang på reformationstiden. En randbemærkning til Thomas B. Bangs afhandling og om Bonde af Thy. En stands-historisk studie; Holger Rasmussen har skrevet om Fiskerets-sager ved Nibe birk i 1600- og 1700-tallet. At løse garn i bunde og tage garn i land, og Ole Widding har bidraget med en afhandling om rebning.

Det danske Sprog- og Litteraturselskab

Selskabet har i året 1964 udsendt H. C. Andersens Eventyr II (fortsættes), Steen Steensen Blicher: Digte og Noveller I–II (3. udgave) og C. E. F. Weyse Breve I–II. Sammen med Grundtvig-Selskabet har man udgivet Registrant over N. F. S. Grundtvigs Papirer bind XXIX og XXX (duplikeret, hermed afsluttet); de to bind, der indeholder udførlige registre til hele registranten, er tillige udsendt i separat udgave og kan ligesom bind XXIV (brevregistranten) erhverves særskilt.

Udgivelseselskab for Danmarks nyeste Historie

Selskabet har i 1964 udsendt *P. Munchs Erindringer* bind V, 1924–1933 (Afrustningsforhandlinger og Verdenskrise) redigeret af Povl Bagge under medvirken af Torben Damsholt og Erik Stig Jørgensen.

Selskabet har endvidere fortsat sin forskning af besættelsestiden og forberedelsen af en række publikationer herom. Der er indsamlet et stort materiale, og talrige hidtil ukendte arkiver er opsporet og afleveret til rigsarkivet. Man har påbegyndt en gennemgang af Niels Neergaards arkiv med henblik på udgivelsen af hans politiske breve og forbereder udgivelsen af fhv. minister Jørgen Jørgensens politiske erindringer, især fra besættelsestiden, samt af Aage Friis' samlinger vedrørende systemskiftet i 1901.